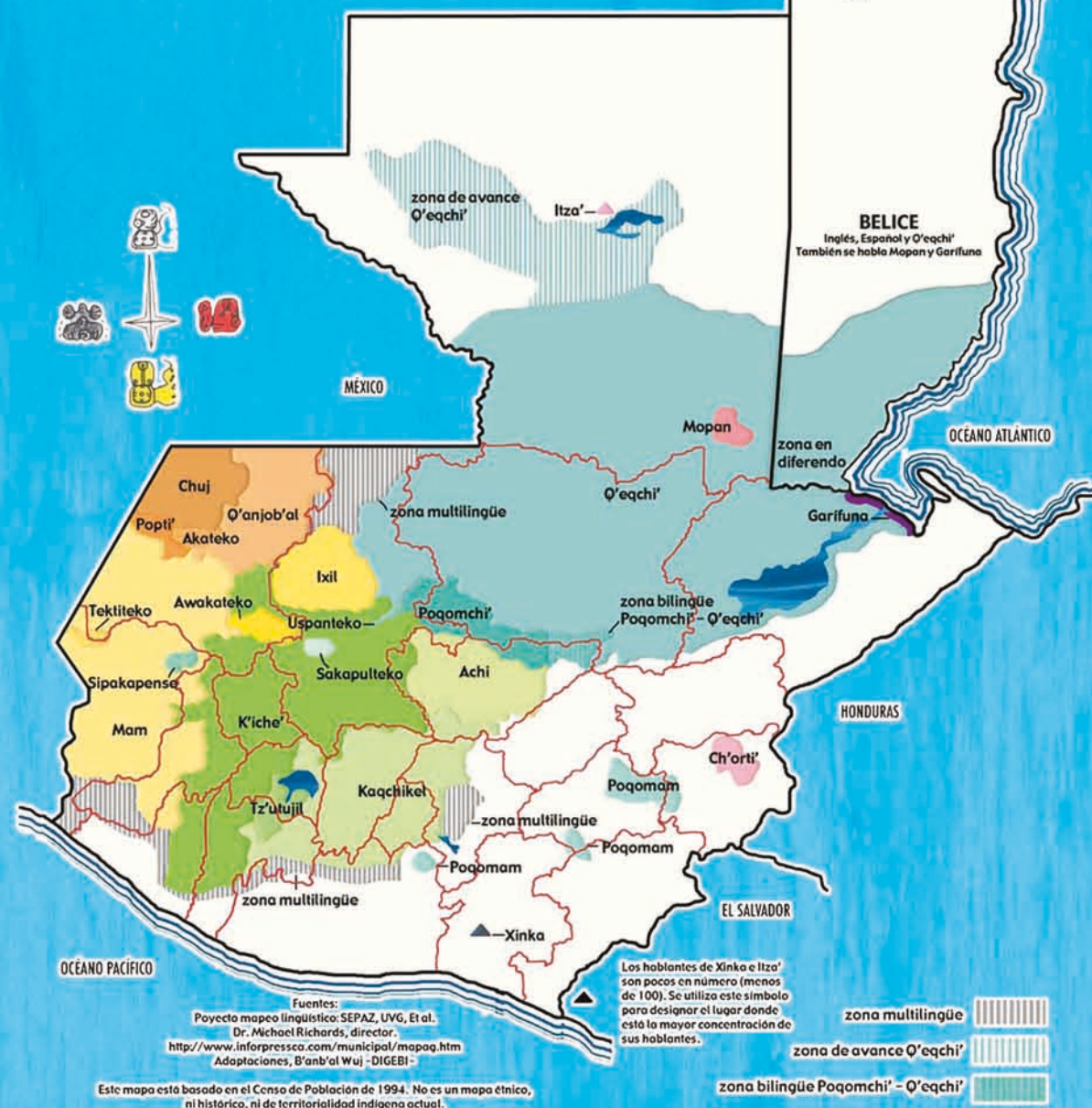

RETAL IXIMULEW

Mapa Lingüístico de Guatemala

Idiomas mayas, xinka y garífuna

Distribución gratuita

Kemon Tz'ij

Rub'eeyaal samajiineem rixin tz'ijb'aeneem k'in sik'iineem rachib'iil ruuk'u'x k'aslemaliil.

Najb'ey ruuxee' ajtijaal

Tz'utujil

Ja nwujatz'ijb' rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

19

Kemon Tzii

**Najb'ey ruuxee' ajtijaal
Tz'utujil**

**Primer grado
primaria**

**Ja nwujatz'iib' rixiin
ch'ob'ooneem k'in
chojmiineem**

Januub'ii'jaari:

Catalogación de la fuente

Proyecto de Desarrollo Santiago - PRODESSA.

Mi cuaderno para pensar y resolver - Kemon Tzii - Primer grado primaria

Programa de lectoescritura eficaz con enfoque de valores. Primera edición. Guatemala, 2013.

136 p. ISBN en trámite.

Temas: Comprensión lectora, equidad de género, paz y derechos humanos, bilingüismo e interculturalidad, pensamiento lógico, comunicación y lenguaje.

Autoridades Ministeriales

Cynthia Carolina del Aguila Mendizábal
Ministra de Educación

Evelyn Amado de Segura
Viceministra Técnica de Educación

Alfredo Gustavo García Archila
Viceministro Administrativo de Educación

Gutberto Nicolás Leiva Alvarez
Viceministro de Educación Bilingüe e Intercultural

Eligio Sic Ixpancoc
Viceministro de Diseño y Verificación de la Calidad Educativa

Claudia Ruiz Casasola de Estrada
Directora General de Gestión de Calidad Educativa –DIGECADE–

Oscar René Saquil Bol
Director General de Educación Bilingüe Intercultural –DIGEBI–

Federico Roncal Martínez y Edgar García Tax -
Codirección Proyecto de Desarrollo Santiago -PRODESSA
Erwin Salazar De León - Coordinador del Área de Proyectos Educativos

Equipo de producción y coordinación

Federico Roncal Martínez
Erwin Salazar De León
Coordinación de la producción

Yesenia Juárez
Edgar García Tax
Silvia Montepeque
Erwin Salazar
Autoría de lecturas

Silvia Montepeque
Daniel Caciá Álvarez
Mediación pedagógica

Federico Roncal Martínez
Revisión y asesoría pedagógica

Edgar Daniel Morales
Héctor de León Alonzo
Paula Veliz
Ilustración

Diana Zepeda Gaitán
Gustavo Xoyón
Diseño gráfico

Fredy Gerardo Quiacaín Cotuc
Revisión y traducción al idioma tz'utujil

Equipo Técnico de DIGEBI

Luis Fernando Paredes Pereira
**Subdirector de desarrollo
educativo bilingüe intercultural**

Kajb'e Cayetano Rosales
**Coordinador del departamento
de materiales educativos bilingües
interculturales**

Lisbeth Etelvina Son Simón
Revisión y adaptación de artes finales

Este libro fue elaborado y financiado por PRODESSA.

Tawojtaqii jani' jar awujatz'ijb'k'in jani' ruko'jiik naab'an

Chi jun junal taq sik'iineem k'o jun cholaaj saamaaj ruk' amoon to. Takanoj chi paan jar awujat'zib'utz k'a naach'ob' k'in nachojmij.

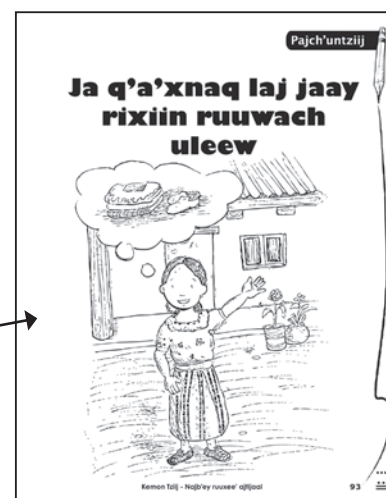

Ne'aawil ja toq xtasik'ij ruub'ii ja sik'iineem k'in xtaatz'at ja taq achib'al ruk' amoon to.

← Wuuj rixiin sik'iineem.

Ja nwujatz'ijb' rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem.

Chi paan jar awujatz'ijb' rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem jaa wa' nawijli ri':

1. Ka'yib'aliil

Ja waa ri' nawijli:

Rub'eeyaal ja sik'ineem

Ruub'ii'

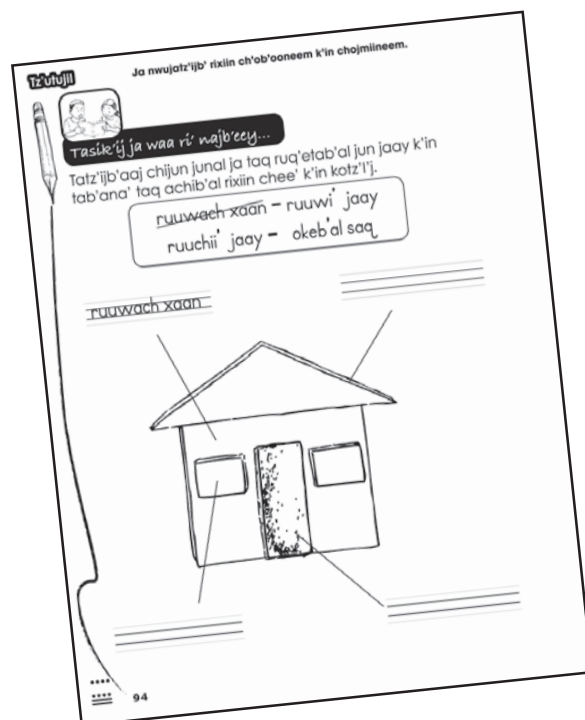
Achib'al

2. Ruuxaaq Wuuj nsik'ixi najb'eey

K'o jun jun sik'ineem ruk' amoon to:

- Jun ki'iil laj saamaaj naab'an na najb'eey ja toq ma ja'ni taamaj rusik'ixiik ja wuuj, b'aar chi ri' natruuto' wi' jar awajtij. Ja toq naab'an ja ti saamaaj maxko' nuujaq eel jar anaa'ooj utz k'a qas nqa'j pan aawi' chi utz ja nuuchol ja sik'ineem.

3. Saamaaj rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

Ja waa ri' nawijli:

K'axaaneem k'in saamaaj qas taq utz rixiin ja sik'iineem. Tachojmij qaaj aayoon, ma k'o ta katto'o wa, utz k'a naatz'at ja wi qatziiij chi xqa'j pan aawi' k'in xaach'ob' chi utz ja xasiik'iij, toq k'aa ri' xtab'iij ja naach'ob' chi riij ja xaab'an.

Tz'utujil Ja nwujatz'ijb' rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem.

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A Tasiik'iij k'in tak'ulub'a' jar ak'axaaneem.

1. ¿Naq chi re qas nki'kooti ja tan Adela?

2. ¿Naq chi re ma wiloon ta rumaal rutata' ja tan Adela?

3. ¿Naq ntajini nuub'an ja tan Adela?

B Jaa wa ri' ruuchee' ja tan Adela. Tatz'ijb'aaj jani' naatz'at?

40

Chaqajaa', pa ruk'isib'aal k'o ruuxaaq wuuj jamal ruuwach utz k'a nattz'ijb'aani k'in ne'aab'an taq achib'al chuwach.

Tz'utujil Ja nwujatz'ijb' rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem.

¿Naq chi ti achib'al aal nwaajo' nwinaqarisaaq chi riij awa' ti sik'iineem?

Ntziib'aj na ka't' ox'i' cholaaj tziij ja nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj Kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

12

Rucholajíil sík'íineem ruk'amoon to ja wuu

Ajilab'al	Ruub'ii'	Rub'eeyaal	Ruuxaaq
1.	Ja tz'i' k'in ja ruub'aaq	Pixab'altzij	9
2.	Ixiim, Kinaq' k'in Koy	Cholontzij	13
3.	Jun ch'ooy naq'an ruupaam	Pixab'altzij	17
4.	Ja kajuleew kixiin chikopaa'	Cholontzij	21
5.	Jar erachib'iil jar ixtan Clara	Na'tab'altzij	27
6.	Jar inin ma in jun ala's ta	Cholonk'asleemaal	31
7.	Ja muchu'lachib'al rixiin tan Rosita	Rub'eyaliil	35
8.	Ja chee' rixiin tan Adela	Pajch'untzij	39
9.	Ja kajuleew k'iy ruka'yib'aliil	Tzijooneem	43
10.	¿Naq xk'amo' eel ruxampare'm ja taa' Pancho?	Cholontzij	49
11.	Jun jaay rixiin jun umul	Cholontzij	53
12.	¡K'o jun waanaa'!	Tzijooneem	57
13.	Pakal k'in ja kemem kixiin am	Tzijooneem	63

Ajilab'al	Ruub'ii'	Rub'eeyaal	Ruuxaaq
14.	Ja taq ak' k'in ja chi' ruuwach ixliim	Pixab'altzii	67
15.	Ja mix toq chi aaq'a'	Nawalintzii	71
16.	Ja nuxaamaal qas looq'	Pajch'untzii	77
17.	Ja jun ajilab'alqas nutzix ruuwach	Cholontzii	83
18.	Qojtaqii qojk'ase'e jani' taq chee'	Tzijooneem	87
19.	Ja q'a'xnaqlaj jaay rixiin ruuwach uleew	Pajch'untzii	93
20.	Ja Xojooj kixiin ulaa' winaqii'	Cholontzii	99
21.	¡Qas ta qan yuquyaq awixkin!	Nawalintzii	105
22.	Ja nimaal k'in inin	Tzijooneem	111
23.	Ja tix Bernardo	Cholontzii	117
24.	Ninkowiini ninoq'i, ja wi nwaajo'	Tzijooneem	123
25.	Ja kika'yilb'aal jar ajxiik' chikopaa'	Cholontzii	131

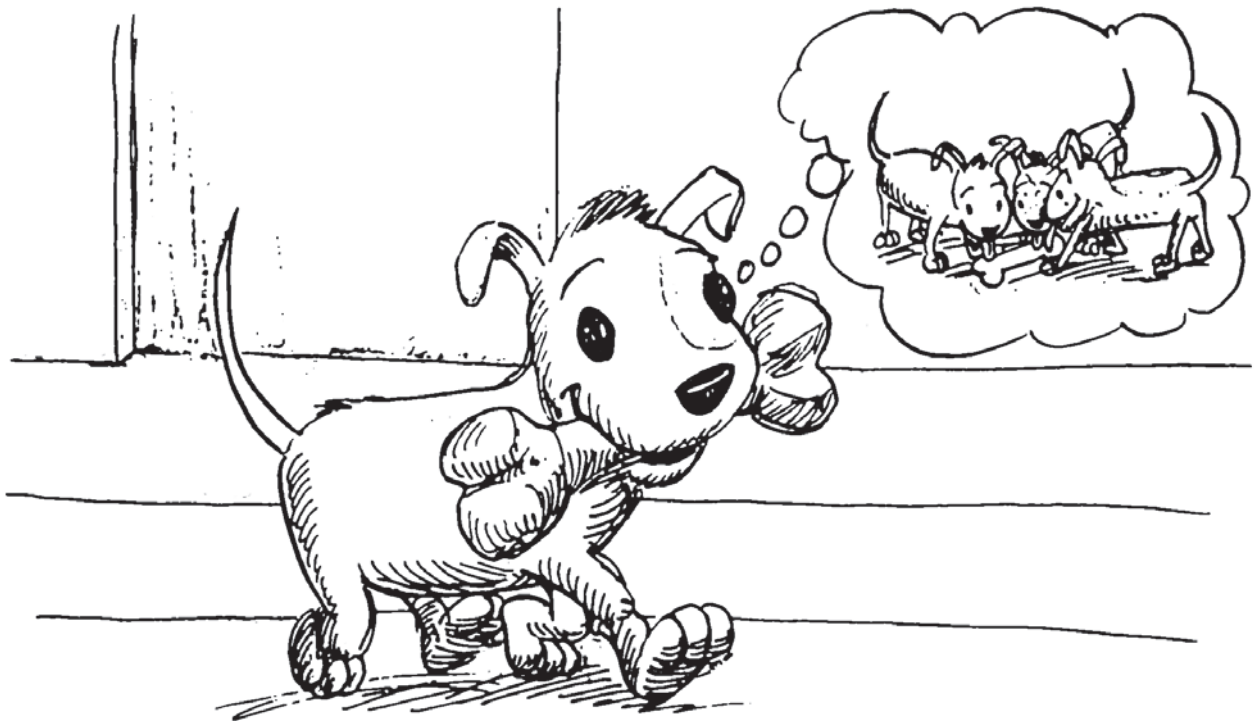

Ja tz'i' k'in ja ruub'aaq

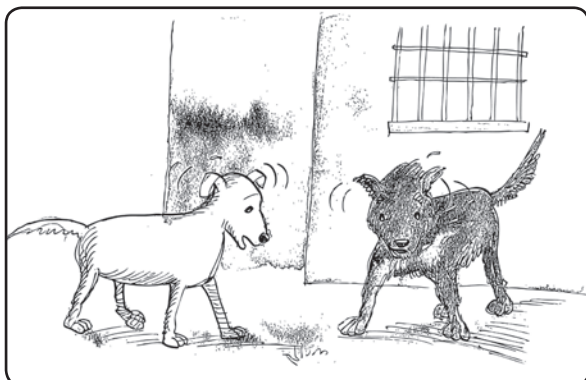
Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A ¿Ee chi naq taq chi chikopii' ne'atz'at? Ke'atz'ajpij pa jun setesik ja winaqib'al netzijoxi chi paan ja pixab'al tziiij.

B ¿Naq xb'anataji chi paam ja pixab'al tziiij? Tajuxu' chi re jun ti X.

La xkeetzaq b'aaq ja tz'i', owi xkachib'ilaj kii'.

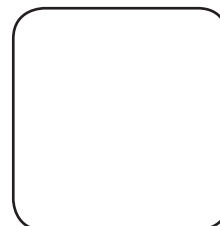
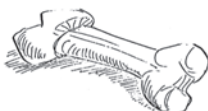
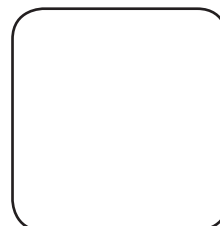
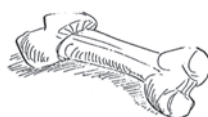
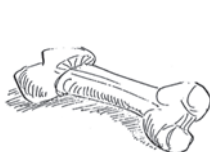

C Ke'awinaqarisaj taq achib'al. ¿Naq naach'ob' atet ja xb'anataj chik?

D Tatz'aqatisaaj ja rucholajil. ¿Naq chik npeeti?

E Tak'ulub'a' ja k'axaaneem.

¿Naq xkojtaqij kaan ja nimaq taq tz'i'?

**¿Naq chi ti achib'al aal nwaajo'
nwinaqarisaaj chi riij awa' ti sik'iineem?**

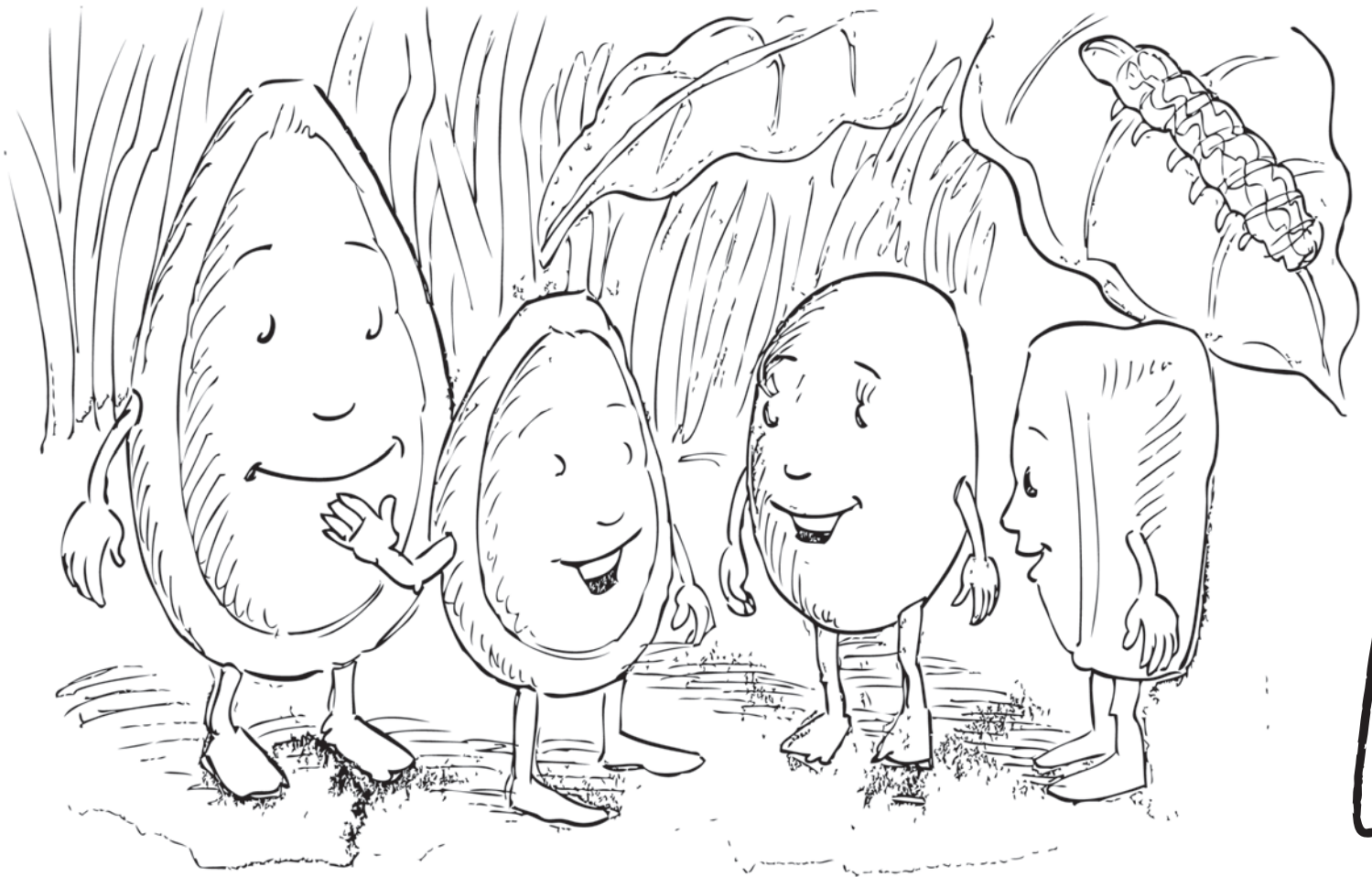

**Ntzijb'aj na ka'i' oxi' cholaaj tzij ja
nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.**

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

Ixiim, Kinaq' k'in Koy

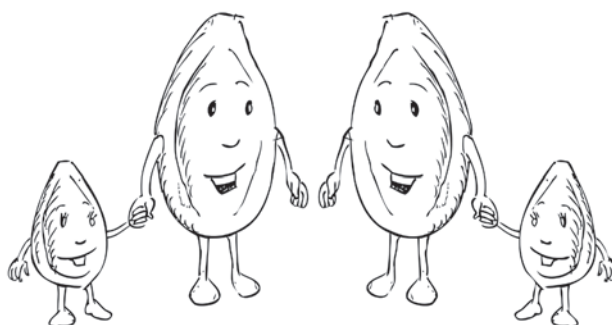
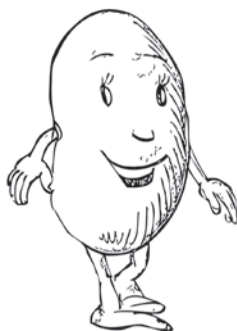
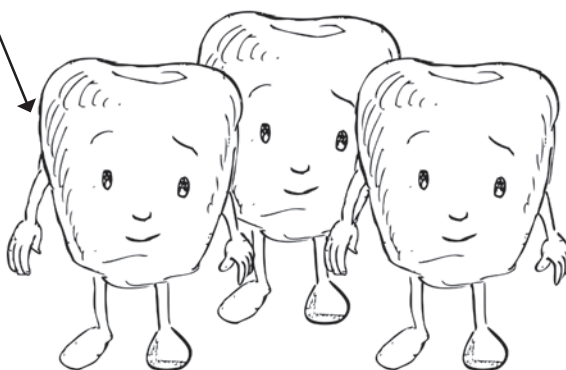
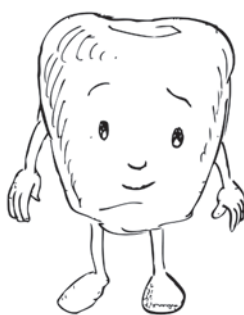
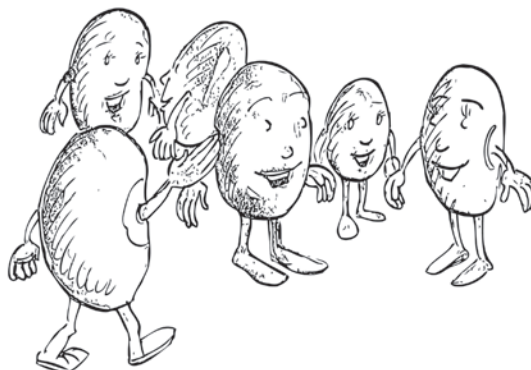
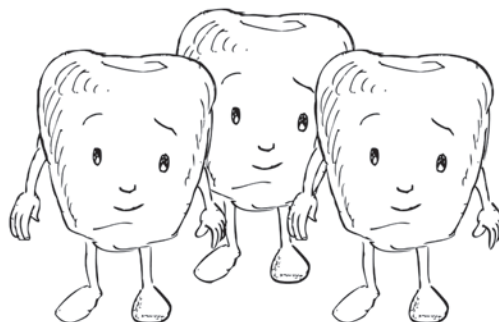
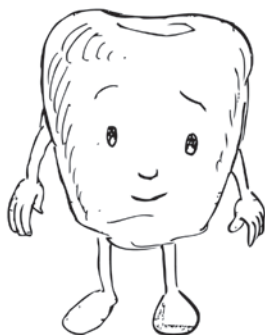

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A

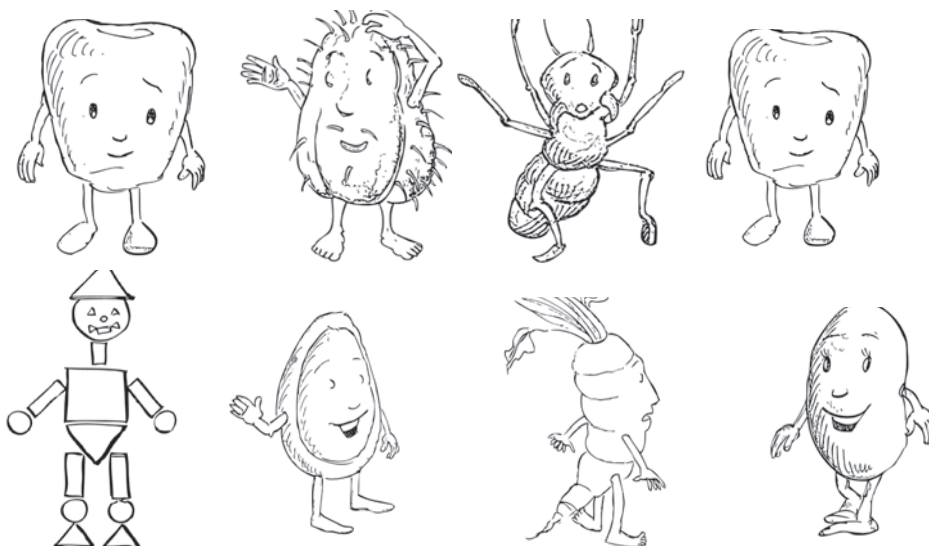
Tak'ulu' jar achib'al ruk'iin ja mookaaj b'aar chi ri' ee k'o wi' rachib'iil.

Taz'ata' ja k'amb'al tziiij.

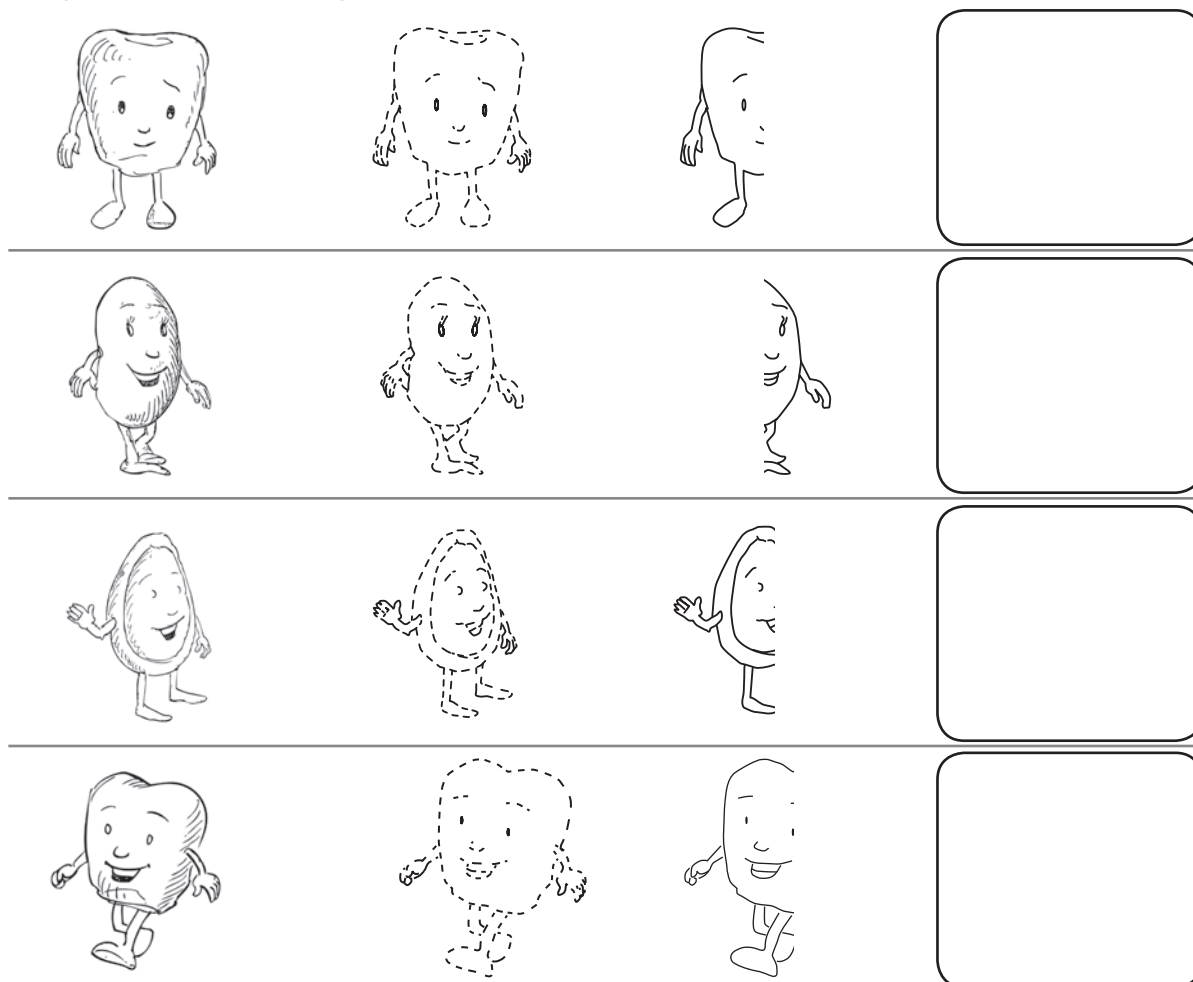

B ¿Ee chi naq taq netzijox chi paan ja cholontzij?
Ke'atz'ajpij pa jun setesik.

C Taq'axaj ti tz'ijb'ab'al chi kij ja taq achib'al rixiin
ja cholontzij.

**¿Naq chi ti achib'al aal nwaajo'
nwinaqarisaaj chi riij awa' ti sik'iineem?**

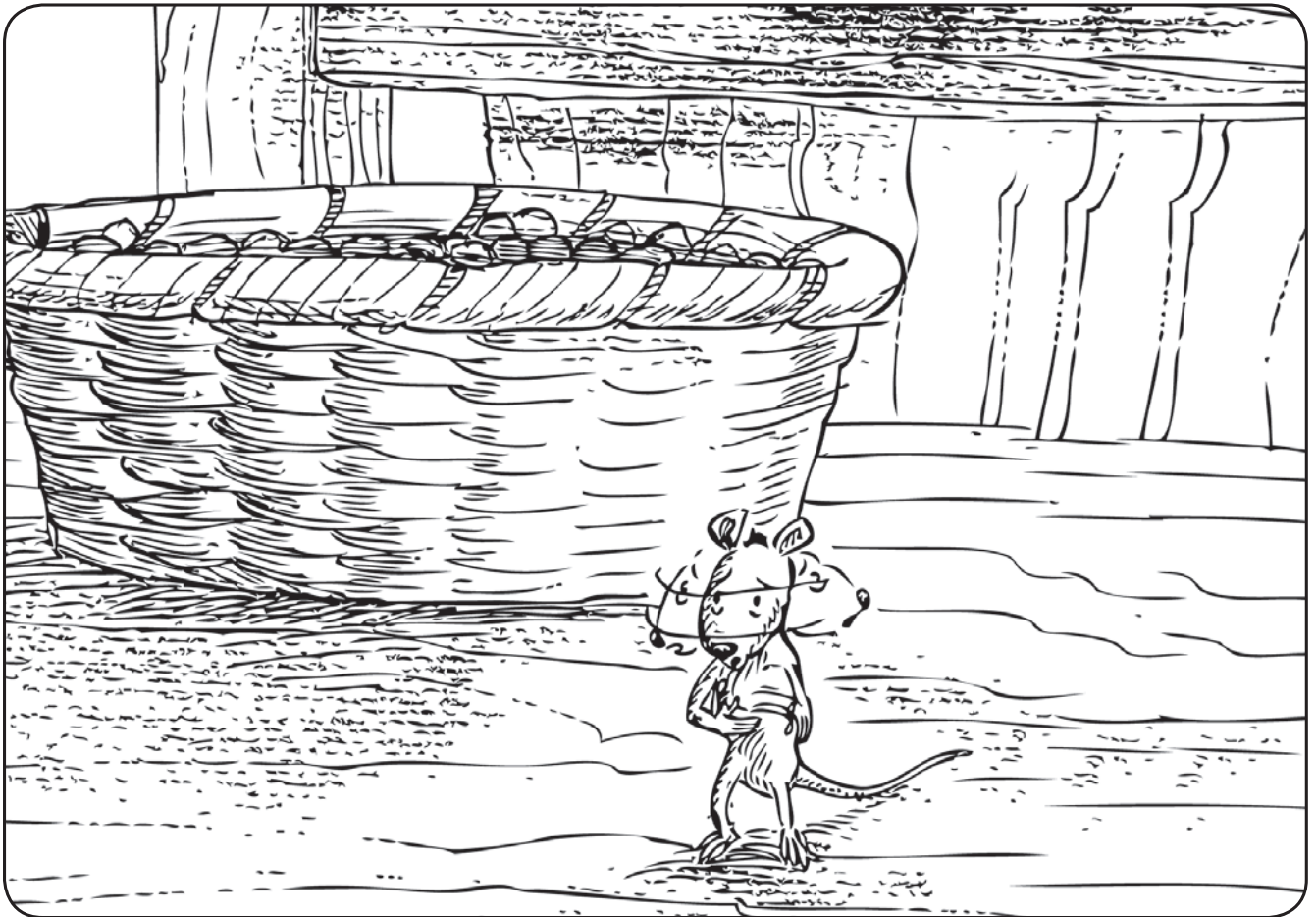

**Ntzijb'aj na ka'i' oxi' cholaaj tzij ja
nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.**

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

Jun ch'ooy naq'an ruupaam

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A Tatz'ata' jar achib'al k'in tajuxu' chi re jun ti X.

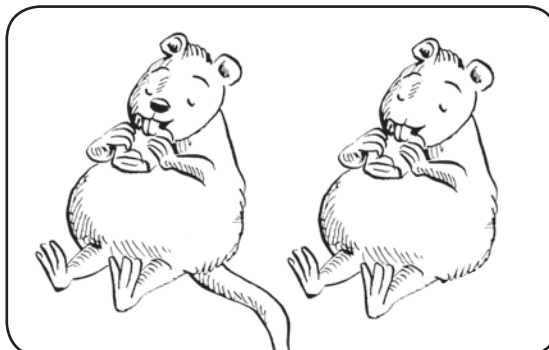
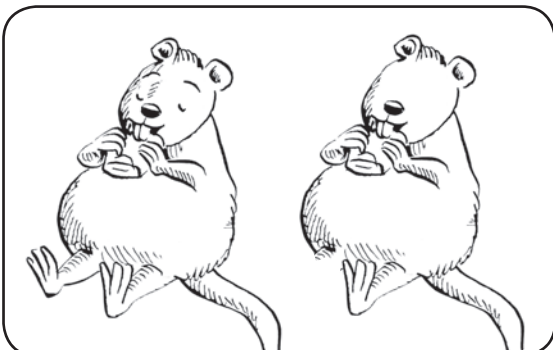
¿Naq xb'anataji najb'eey?

¿K'a ja k'aa ri' naq chik xb'anataji?

B Tatz'ata'. Tatz'aqatisaaj ja rajawaxiik k'a ja k'aa ri' taq'oomaaj.

C Tatz'ata', tasiik'iij k'in tak'ulub'a'.

nuuk'aq rii'

~~nwa'i~~

nsilooob'i

¿Naq nuub'an?

_____

nwa'i

_____

¿Naq nuub'an?

_____

_____

_____

¿Naq nuub'an?

_____

_____

_____

D Tasiik'iij k'in tatz'ijb'aj keeb'ii' ja taq winaqib'al.

Ixoq

_____

_____

_____

nimach'ooy

_____

_____

_____

ch'ooy

_____

_____

_____

**¿Naq chi ti achib'al aal nwaajo'
nwinaqarisaaj chi riij awa' ti sik'iineem?**

**Ntzijb'aj na ka'i' oxi' cholaaj tzij ja
nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.**

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

Ja kajuleew kixiin chikopaa'

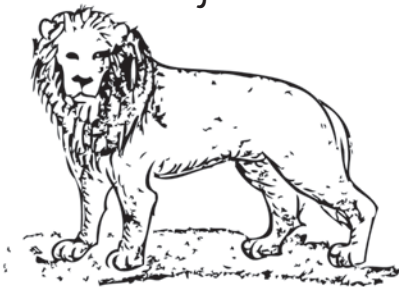

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A

Tatz'ata' chi jun jun cholaaj k'in tajuxu' chi re jun ti Xjama titzijox chi paan ja sik'iineem.

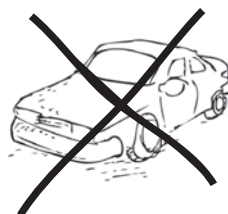
koj

umul

chijch'

po't aachi

kumatz

ko'k

tz'i'

wuuj

xpeq

tz'ijb'ab'al

patzachikop

wukakeej

B

Ke'ato'o' chi jun junal taq chikop utz k'a nekowiini
ne'opoon chi koochooch.

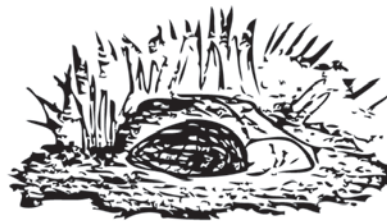
Tatz'ata' ja k'amab'al tziiij.

Ch'uu'

sookaaj

Nimaqul

jul

Sanik

uleew

Saqaq'aqloj

kowateew

Juut

rokorik ya'

Ajxiik' chikop

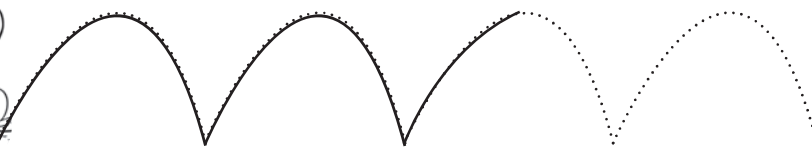
kojol juyu'

Umul

koochooch
sanik

C Tato'o' jar umul utz k'a nopooni ruk'iin ja ruq'anatz'iin. Rumaal ari', taq'axaj atz'ijb'ab'al chi rii' ja taq juxuuneem k'a ja k'aa ri' tatz'ijb'aaj jaru' muul xuuk'aq rii'.
Tatz'ata' ja k'amab'al tziiij.

4

D

Tatz'ijb'aaj ja ti tz'ijb' rajawaxiik k'in tach'ob'o' naq chi ruub'ii' chikop aal nuuya' rub'i'xiik. Tak'ulu' chi re jun ti jikajux. Tatz'ata' ja k'amab'al tzij.

a mama'

e p _ p _

i x _ x _ l

o k _ ' k

u q _ l _ q

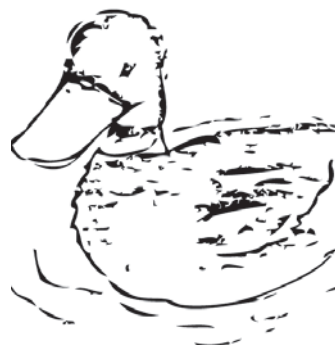

E

Tasiik'ij k'in tak'ulub'a'. ¿Naq nuuchol ja sik'iineem xaab'an?

Ja koochooch chikopaa'.

Ja kochooch qosqul.

**¿Naq chi ti achib'al aal nwaajo'
nwinaqarisaaj chi riij awa' ti sik'iineem?**

**Ntzijb'aj na ka'i' oxi' cholaaj tzij ja
nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.**

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

Jar erachib'iil jar ixtan Clara

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A Tasiik'iij k'in tatz'aqatisaaj ja taq nimatzijj.

kotzi'j

Ja tan Clara nuusik' kotzi'j

jul

Ja _____ nim xulaani.

ral chikop

Ja _____ nuuwil
ruutee'.

utiw

Jar _____ xajnimaji.

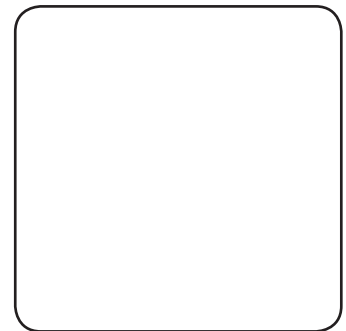
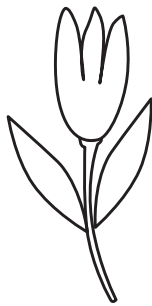
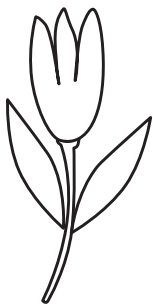
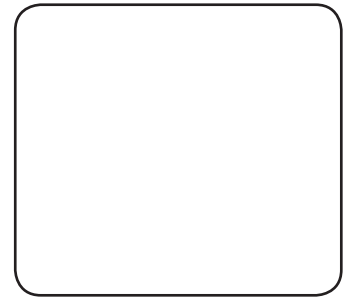
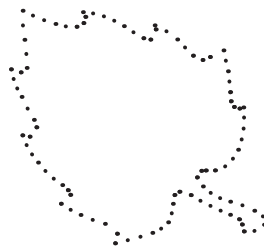
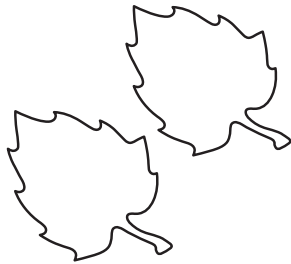
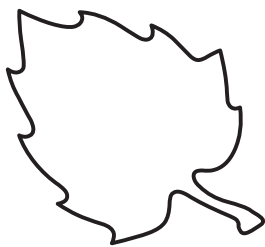
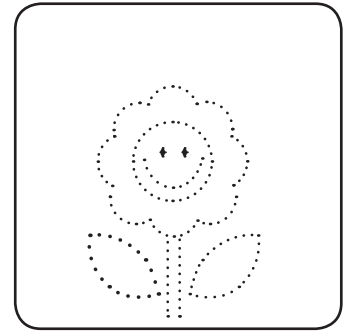
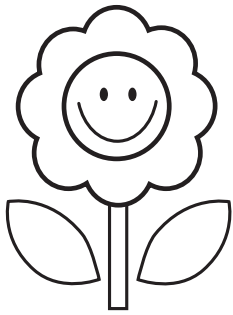

Ja tan Clara

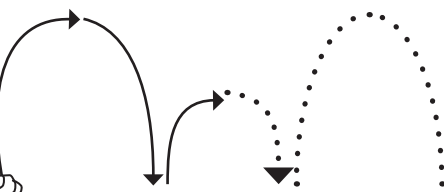
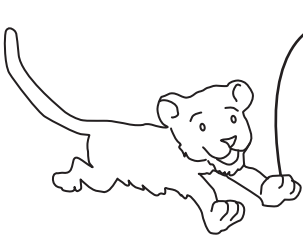
_____ qas ki'iil.

B Ntz'at k'in ntz'aqatisaaj.

Nq'axaj ti nutz'ijb'ab'al chi riij ja juxuuneem, juun nim k'in juun tino'y.

C ¿Naq xb'anataji?

Tasiik'iij ja ka'i' nimatziiij. Tatz'ata' jar achib'al. Tajuxu' ruuxee' ja ntajiini nb'anataj chi paan jar achib'al.

1. Ja tan Clara nuusik' mansaana.

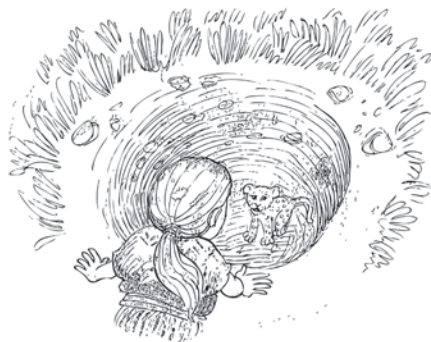
2. Ja tan Clara nuusik' kotz'i'j.

1

1. Ja ral chikop qas ki'iil.

2. Ja ral chikop ruxiib'een rii'.

2

1. Ja tan Clara nxib'ej rii'.

2. Ja tan Clara naq'an ruupaam.

3

1. Ja te'eej nrawaj rii' chuwach ja tan Clara.

2. Ja te'eej nxib'ej el jar utiiv.

4

D Tawinaqarisaaaj k'in taq'omaj kachib'al jar awachib'iil qas ee utz awuk'iin.

¿Naq ntajiini nkeeb'an?

.....

.....

.....

.....

.....

JAR ININ MA IN JUN ALA'S TA

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A Tasiik'iij ja tziiij k'in tatz'ijb'aj chi ruuxee' jar achib'al nuumaj wi'. Tatz'ata' ja k'amab'al tziiij.

tziyaq - nuuch'ob' - ntzeb'eeni - jo'q - ntziiooni -
nb'ixaani - ejtz'ab'al - plastiko - nooq'i - ma tuusil rii'

tziyaq

nuuch'ob'

B

Tasiik'iij ja tziiij k'in tatunu' chi re jun ti jikajux ruk'iin jar achib'al.

aqanaaj

k'olaaj

ala's

ixtan

alaa'

wachaaj

q'ab'aaj

C Tasiik'iij ja nimatziiij k'in tulqa'j chi aawe naq xb'i'ni.

—Jar inin ma in jun ala's ta.

—Xsaqari, ti nu'ala's.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

D Tasiik'iij k'in tatz'aqatisaaj ja nimatziiij.

Ja nuub'ii' inin

Utz nk'aaxaaj nb'ix chi we

Ja muchu'lachib'al rixiin tan Rosita

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A

Tatz'ata' jar achib'al. K'a ja k'aa ri' tak'ulub'a' jar ak'axaaneem.

okeb'al tewasaq

Xojt

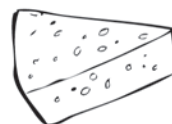
sutib'al

ejtz'akajtzuk'

saqariikiil

chaj

¿Naq chi ke setesaq kitz'ejtiik?

¿Naq chi ke kajtzuk' kitz'ejtiik?

¿Naq chi ke oxtzuk' kitz'ejtiik?

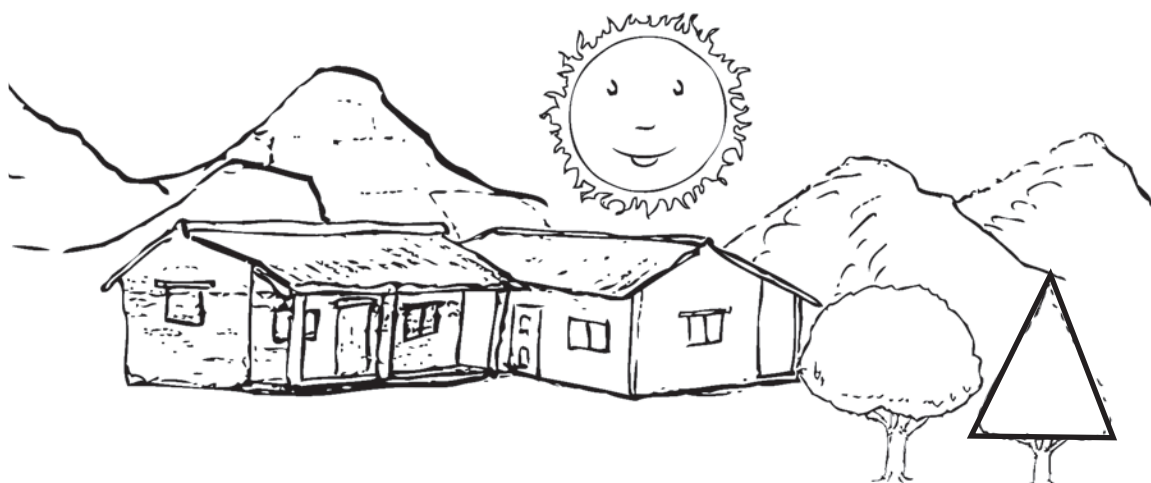

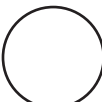

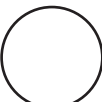

B

Takanoj setesaq, kajtzuk' k'in oxtzuk' chi ke jar achib'al k'in ke'aq'omaaj.

C Tatz'ata' jar ejtachib'al k'in taq'oomaaj ja naach'ob' atet npeeti chik chuwach.

								
---	---	---	---	--	--	--	--	--

								
---	---	---	---	--	--	--	--	--

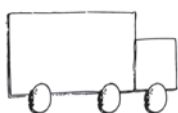
								
---	---	---	---	--	--	--	--	--

								
---	---	---	---	--	--	--	--	--

D Tatz'ijb'aaj ¿Naq chi ejtachib'al aal xuunuk' ja tan Rosita?
yakol tze'b' - ala's - ch'uumiil - jaay - ch'ijch

yakol tze'b'

**¿Naq chi ti achib'al aal nwaajo'
nwinaqarisaaj chi riij awa' ti sik'iineem?**

**Ntzijb'aj na ka'i' oxi' cholaaj tzij ja
nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.**

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

Ja chee' rixiin tan Adela

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A Tasiik'iij k'in tak'ulub'a' jar ak'axaaneem.

1. ¿Naq chi re qas nki'kooti ja tan Adela?

---

2. ¿Naq chi re ma wiloon ta rumaal rutata' ja tan Adela?

---

3. ¿Naq ntajiini nuub'an ja tan Adela?

B Jaa wa ri' ruuchee' ja tan Adela. Tatz'ijb'aaj jani' naatz'at?

C Tasiik'iij k'in tab'ana' jar achib'al. ¿B'aar chi ri' k'o wi' ja tan Adela? Tatz'ata' ja k'amab'al tziiij.

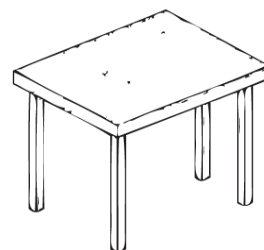
chuwach

chi riij

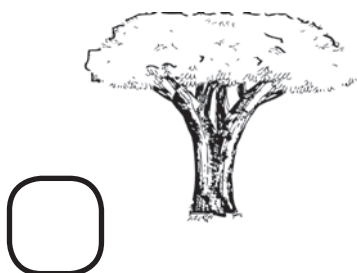

ajsik

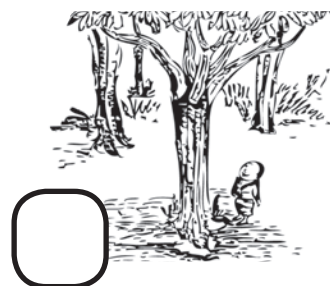

ikom

D ¿Jani' rucholajiil xb'anataji ja cholon k'asleemaal? Taya'a' rajilab'al ja taq achib'al.

1

E Tasiik'iij jar ak'axaaneem, tach'ob'o' k'in tak'ulub'a'.

Ja wi nepeeti rachib'iil ja tan Adela chi ruq'ijloxiik, ¿naq k'a nkeeb'an ala'?

**Ntzijb'aj na ka'i' oxi' cholaaj tzij ja
nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.**

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

Ja kajuleew k'iy ruka'yib'aliil

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A

Tasiik'iij jar ak'axaaneem k'in tajuxu' chi re jun X ja ruk'ulub'a'xiik nuumaj.

1. ¿B'aar chi ri' k'o wi' ja tan Lita?

- ☐ Chuwach jaay
- ☐ Uxlanib'al tinaamit
- ☐ Pa k'ayib'al

2. ¿Naq ntajiini nrojtaqiiij ja tan Margarita?

- ☐ Ja wachichaaj
- ☐ Ja ka'yib'aliil
- ☐ Ja chikopaa'

3. ¿Naq xuub'an ja tan Lita?

- ☐ Xrelesaj ri'al keetz'uum wajkax
- ☐ Xuumes kiiij ja karne'l
- ☐ Xerusaluj ak'

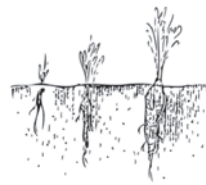

B

¿Naq chik k'a nb'anataj ala'? Tatz'ata' jar achib'al. Tatz'ijb'aaj ja nb'anataj chik.

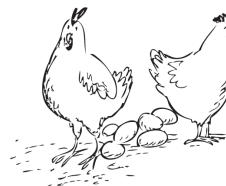
Ja tan Lita nya'aaj
ja wachichaaaj.

Ja wachichaaaj nk'ijyi.

Ja tan Lita nuuya'
keewaay ja ak'.

Ja tan Lita
neratinisaaj ja
karne'l.

Ja tan Lita nuutz'at
chi utz ja k'ojlib'al
b'aar k'o wi'.

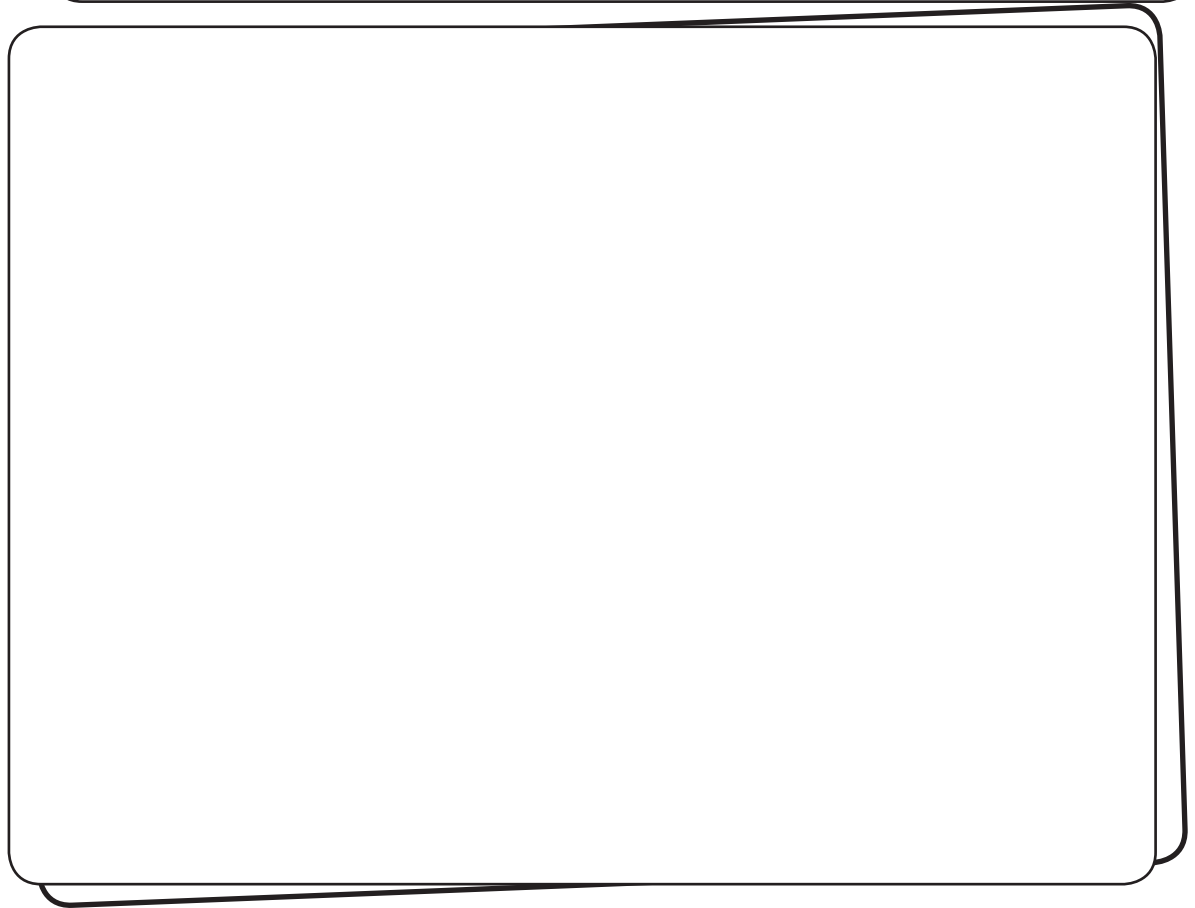

C

Tatz'ata' jar achib'al k'in tatunu' ja ka'i' runik'ajaa.
Tatz'ata' ja k'amab'al tzii.

D Tab'ana' taq achib'al chi re ja qas naab'an kuk'iin jar amokaj alaxik k'in xtaq'omaj k'a chi utz.

E Tak'ulub'a' ja naach'ob'.

¿Naq k'a nuub'an ala' ja tan Lita nuutzat ta jun xkonqa'?

.....

.....

.....

¿Naq k'a nuub'an ala' tan Lita ja toq xtik'axax chi re naq chi ka'yib'aliil aal rojtaq?

.....

.....

.....

**¿Naq chi ti achib'al aal nwaajo'
nwinaqarisaaj chi riij awa' ti sik'iineem?**

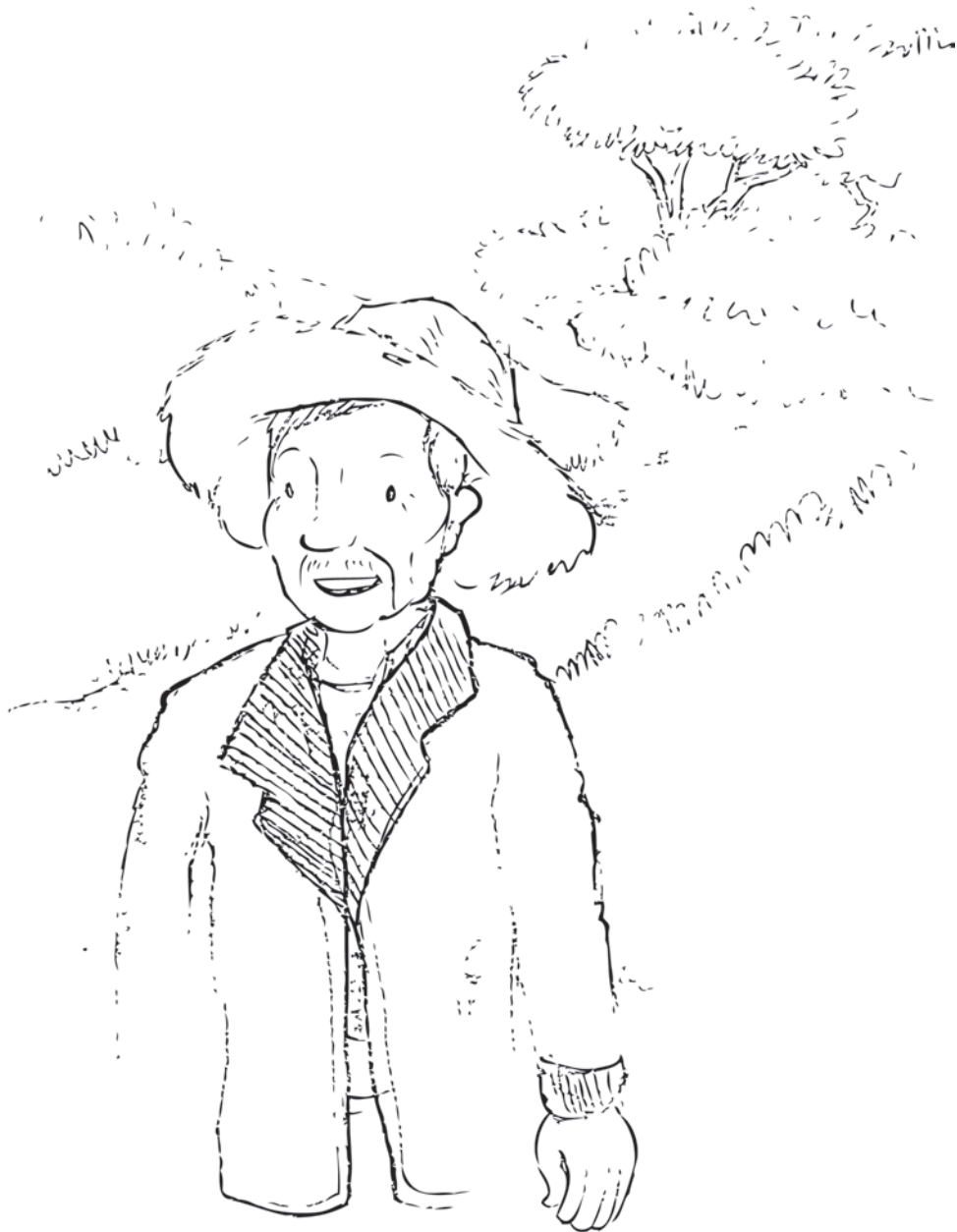

**Ntzijb'aj na ka'i' oxi' cholaaj tzij ja
nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.**

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

¿Naq xk'amo eel ruxampare'm ja taa' Pancho?

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A Tasik'ij keeb'ii' ja winaqiil k'in ke'atunu' chi re jun jikajux. Tatz'ata' ja k'amab'al tziiij.

Taa' Pala's

kuuk

ch'ooy

k'isik'

ajxik' chikop

B ¿Naq xkeech'ob' nkeeb'an ruk'iin ja xampare'm? Tajuxu' chi re jun ti **X**.

Ja k'isik'

nuutij

nuukoj

Ja ch'ooy

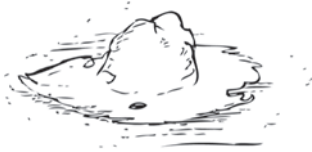
nrawaj rii'

nuukoj

C Tak'utu' na k'a chi re jun ti **X**, ja xb'anataji.

Naq xuub'an
ruxampare'm
ja taa' Pancho?

xraqtaji

xxik'an eel

¿Naq xuub'an
ja taa' Pancho?

xb'atatj ri'

xooq'i

¿Naq xk'amo eel
ruxampare'm ja
taa' Pancho?

ajxik' chikop

ja kuuk

Naq xuub'an
ja taa' Pancho
ja toq xrijli ja
ruxampare'm

xuuk'am eel

xuuya' kaan

D Tak'ulub'a'. ¿Naq chi re jar ajxik' chikop xuuk'am eel ja xampare'm?

E

Tawinaqarisaaaj k'in taq'omaj jun achib'al chi riij
ja naab'an ruk'iin ja ruxampare'm taa' Pancho.

Tun jaay rixiin jun umul

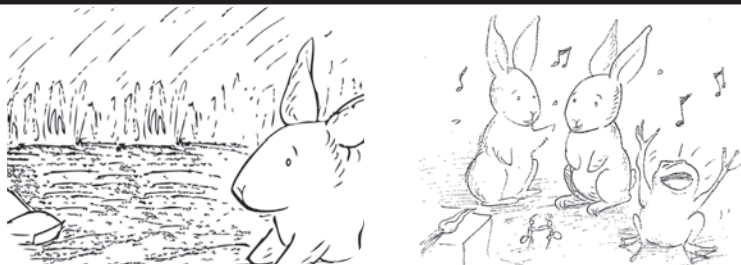

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A Tasik'iij jar ak'axaaneem k'in ke'atz'eta' jar achib'al. Tajuxu' chi re jun **X** ja ruk'ulub'a'xiik.

¿Naq chi re jar umul ntajilini nkanoj jun jaay?

¿Naq chi re jar umul ma xraajo' ta xk'eje' ruk'iin jar ajxik' chikop?

¿Naq chi re jar umul ma xraajo' ta xk'eje' ruk'iin ja xpujtzin?

B Tatz'ijb'aaj. ¿Ee chi naq taq ee k'ooli chi paam ja cholontzij?

Ajxik' chikop - xpujtzin - umul - jun umul chik

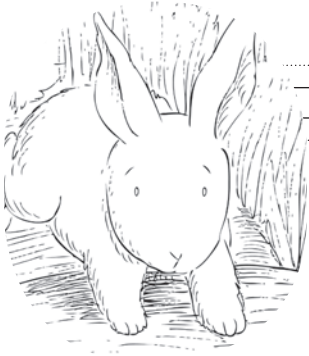

.....

.....

C

¿Naq xb'anataji chi paan ja cholon tzij?
Tatz'ata' jar achib'al k'in tatz'ijb'aaj.

D

Tasiik'iij, tach'ob'o' k'in tak'ulub'a' jar
ak'axaaneem.

¿Naq ta k'a xb'anataj ari' ja wi xa ta xrijl na jun tz'i'
jar umul?

¿Naq k'a naab'an ari' nattzajq ta k'in ma ki ta
naawil jar awoochooch?

**¿Naq chi ti achib'al aal nwaajo'
nwinaqarisaaj chi riij awa' ti sik'iineem?**

**Ntzijb'aj na ka'i' oxi' cholaaj tzij ja
nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.**

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

ik'o jun waanaa'!

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

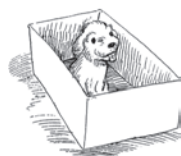
A Tasik'iij ja tziiij k'in tatz'ijb'aj chi ruuxee' ja nuumaj wi' rii'.

Maya - ati't - mama' - Aa Se'n

B Tasik'iij jar ak'axaaneem k'in tatz'ajpij pa jun setesik ja ruk'ulub'a'xiik. Tatz'ata' ja k'amab'al tziiij.

1. Ja sik'iineem ntzijooj aa Se'n rachib'iil...

2. Ja pa sik'iineem, jar aa Se'n nuuto' ja...

3. Jar aa Se'n nuuk'ut na chuwach Maya ja...

4. Ja toq xtinimari jar aa Se'n qatziiij chi nooki jun utz laj...

C

Tasik'iij ja nimatzij k'in tatunu' ruk'iin jar
achib'al. Tatz'ata' ja k'amab'al tzij.

Jar aa Se'n nch'ejlej
tan Maya.

Jar aa Se'n nuuli' ja
tan Maya.

Jar aa Se'n nuuto'
ruutee'.

Jar aa Se'n rachib'iil
Maya ne'ooq'i'.

D Jar aa Se'n nuub'an k'iy taq qulaaj ja toq nejtz'aani ruk'iin ja Maya. Tach'ob'o' naq chi qulaaj aal nuub'an k'in tatz'ijb'aaj. Tatz'ata' ja k'amab'al tziiij.

plas - pon - chin - le - tu

plas plas plas

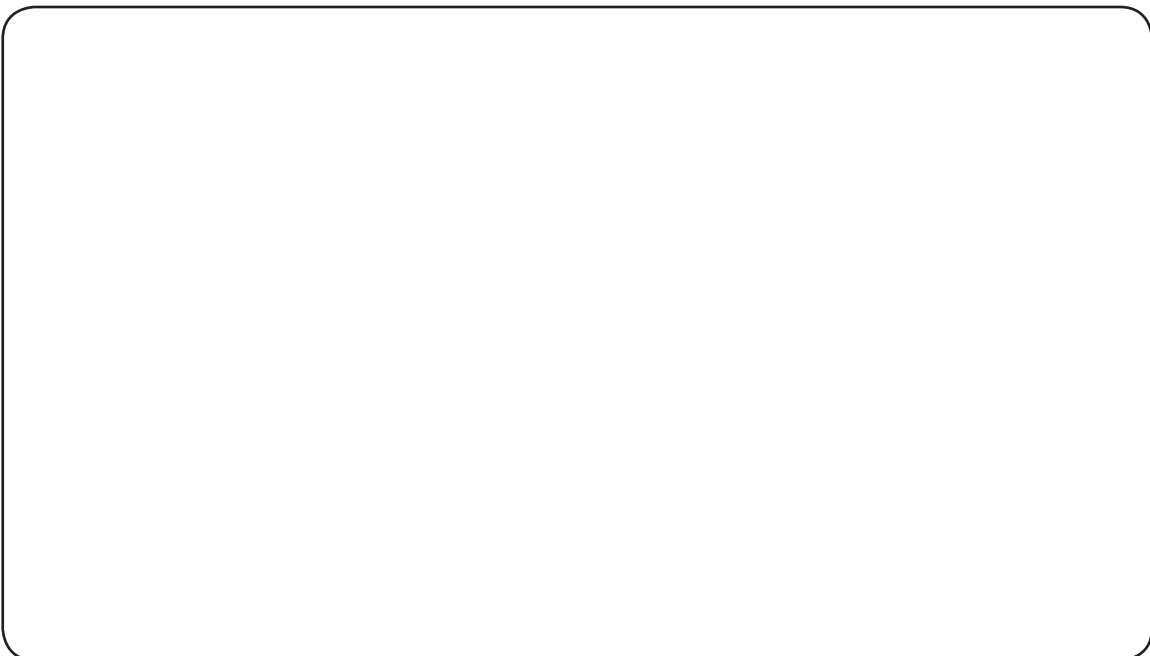
E

Tab'ana' juun achib'al rixiin ti alaa' k'in
naab'an chik juun rixiin ti ixtan.

Kee wa ri' rutz'ajtiik ja jun ti alaa'

Kee wa ri' rutz'ajtiik ja jun ti ixtan

Tak'utu' chi keewach jar awachib'iil.

**¿Naq chi ti achib'al aal nwaajo'
nwinaqarisaaj chi riij awa' ti sik'iineem?**

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

Pakal

k'ih ja kemem kixiit am

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A Tasik'iij k'in tak'ulub'a' jar ak'axaaneem

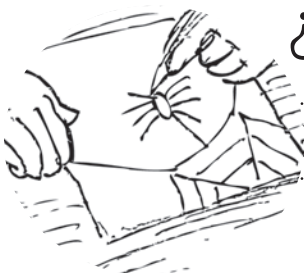
¿Naq chi re jar aa Pakal ntz'ajpij ruuwach k'in nrawaj rii?

¿Naq chi re jar aa Pakal nuutz'at ja kemem kixin am?

¿Naq chi re jar aa Pakal nuub'an kachib'al ja am?

B Tatz'ata' k'in tatz'aqatisaaj jar achib'al.

C Tatunu' ja qulatziiij k'in tawinaqarisaj tziiij chi re.

Pa a ti't
 xa kal a aan
 nan m ta'y
 q'as j

Tatz'ijb'aaj ja tziiij xachojmiiij.

1. Pakal

4.

2.

5.

3.

6.

D Tasiik'iij, tach'ob'o' k'in tak'ulub'a' jar ak'axaaneem.

¿Naq k'a nuub'an ala' jar aa Pakal ja wi xtirijli jun am pa ruxajajb'?

¿Naq chi re?

**¿Naq chi ti achib'al aal nwaajo'
nwinaqarisaaj chi riij awa' ti sik'iineem?**

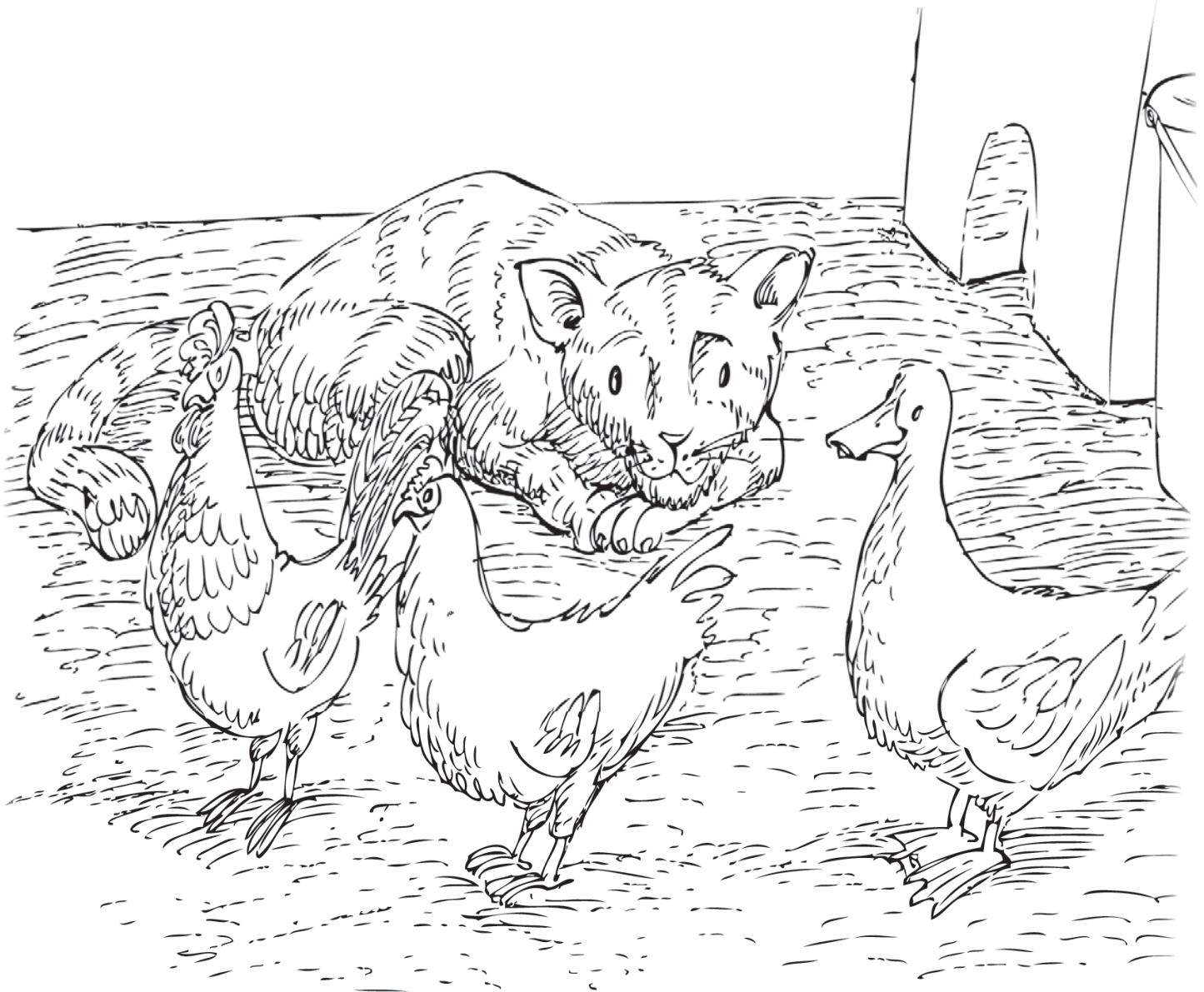

**Ntzijb'aj na ka'i' oxi' cholaaj tzij ja
nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.**

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

Ja taq ak' k'in ja chi' ruuwach ixiim

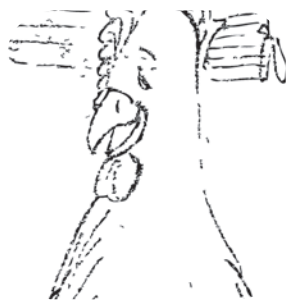

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A Tatz'ijb'aj keeb'ii' ja taq chikop netzijox chi paan ja pixab'altzij.

mix - aachi ak' - ixoq ak' - qosqul

B Taya'a' rucholajiil jar achib'al jani' ruchoolaaj k'o chi paan ja pixab'altzij.

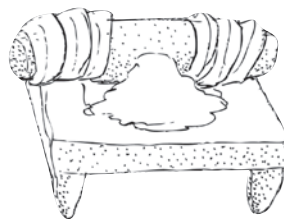
C ¿Naq chik npeeti? Tatz'ijb'aaj.

Mix	qosqul	mix	_____
-----	--------	-----	-------

Qosqul	aachi ak'	qosqul	_____
--------	-----------	--------	-------

D Tasik'iij ja tziiij k'in tatunu' ruk'iin jar achib'al.

Leej

Ruuwach ixiim

Kaa'

E Tasik'iij, tach'ob'o' k'in tak'ulub'a' jar ak'axaaneem.

¿Naq ta k'a xbanataj ari' ja wi xa ta xto' na ja ak' chi tzaqoj way rumaal ja qosqul?

_____

_____

¿Naq xkeena' pa keekux ka chikopaa' pa ruk'isibaal ja pixabaltziiij?

_____

_____

**¿Naq chi ti achib'al aal nwaajo'
nwinaqarisaaj chi riij awa' ti sik'iineem?**

A large, empty rectangular box with rounded corners, intended for a drawing or illustration.

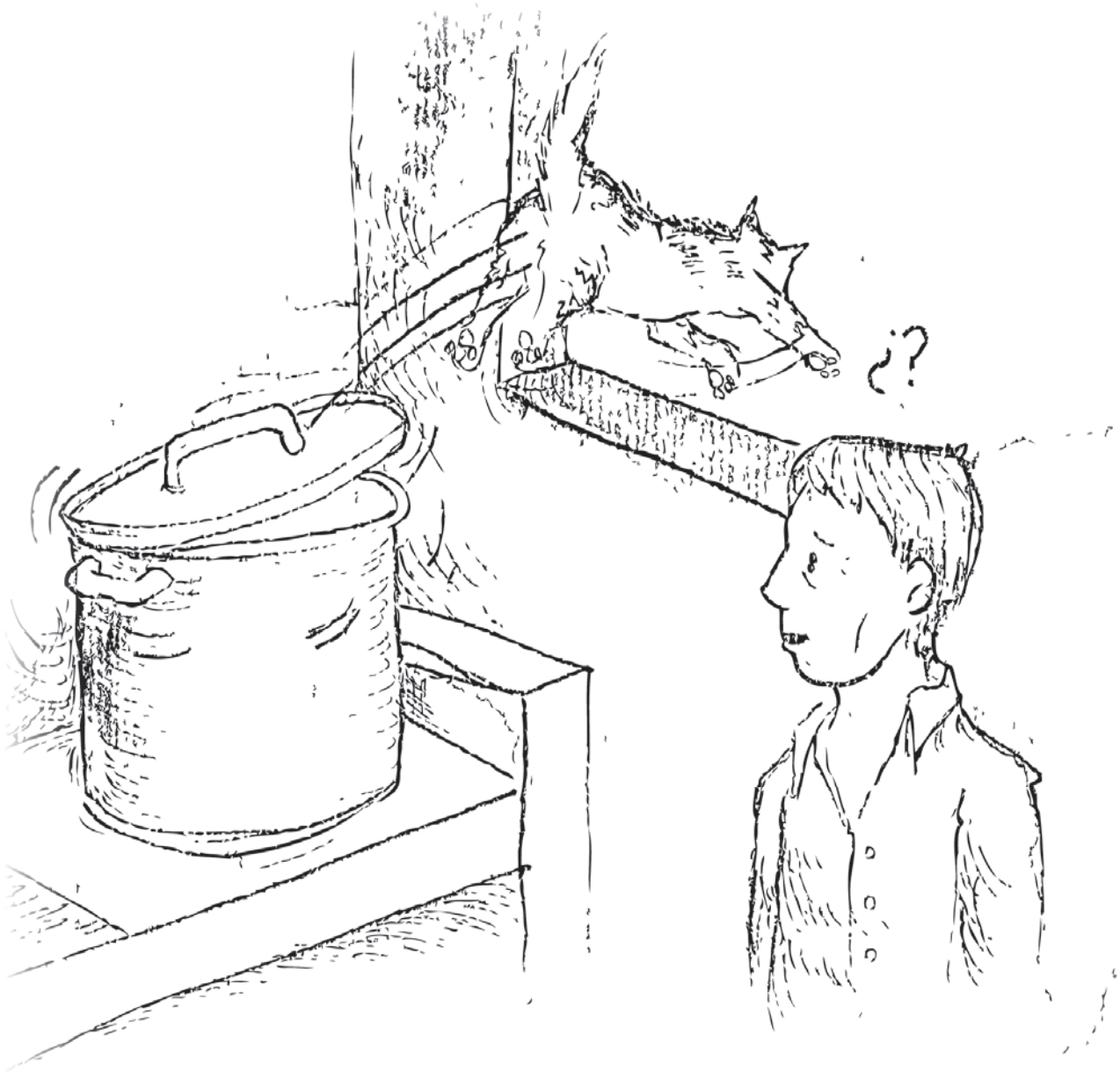
**Ntzijb'aj na ka'i' oxi' cholaaj tzij ja
nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.**

A rectangular box containing five horizontal lines, each with a dotted midline, intended for handwriting practice.

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

...

Ja mix toq chi aaq'a'

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A Tasik'iij k'in tak'ulub'a' jani' nulqa'j chi aawe.

¿Ee chi naq taq ee k'ooli?

.....

.....

.....

.....

.....

¿Naq chi k'ojlib'al aal ee k'o wi'?

.....

.....

.....

.....

.....

¿La pa q'ij owi chi aaq'a'?

¿Naq ja xkeeb'an?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

¿Naq xb'anataji pa ruk'isib'aal?

.....

.....

.....

B

Tatz'aqatisaaj ja nimatziiij. Tatz'ata' ja k'amab'al tziiij.

Jar aa Mate'y xtz'iila' rutijko'm rumaal chi:

maxko' jab' k'in q'iiq' xuub'an

Jar aa Mate'y xsijpaj taq suub'aan rumaal chi:

Jar aa Pala's xuuq'aj ruuq'a' rumaal chi:

Jar aa Mate'y qas ki'iil k'ooli rumaal chi:

C

Tasiik'iij, tach'ob'o' k'in tak'ulub'a' ja k'axaaneem:

¿Naq k'a nuub'an ala' jar aa Mate'y ja wi xtuutzat chik na ja mix pa wa'b'al jaay?

¿La k'ooli awojtaq ruuwach jani' aa Mate'y?

D Tasiik'iij ja nimatziiij k'in tajuxu' chi re jun ti Xja naach'ob'.

- ☐ Qas tze'b'eb'el ja mix.
- ☐ Ja mix nraajo' nrojtaqiiij naq ja k'asli.

- ☐ Jar aa Mate'y xraajo' xka'y to pa ti taq'atik.
- ☐ Jar aa Mate'y utz nuutz'at ja raqarik taq chama'r.

- ☐ Ja mix jaa ri' jar aa Pala's.
- ☐ Jar aa Pala's jaa ri' rajawaal ja mix.

E Takanoj pa roochooch jar Mate'y ja xtik'utux
chi aawe k'in tajuxu' chi re jun ti **X**.

mix

okeb'al saq

t'u'y

tz'ajpib'al

suub'aan

q'aaq'

**¿Naq chi ti achib'al aal nwaajo'
nwinaqarisaaj chi riij awa' ti sik'iineem?**

**Ntzijb'aj na ka'i' oxi' cholaaj tzij ja
nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.**

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

Ja nuxaamaal qas looq'

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A

Tasik'iij ja tziiij k'o pa kajtzuk'. K'a ja k'aa ri' tasik'iij chi jun jun ja nimatziiij k'in tatz'aqatisaaj ja k'ojlib'al jamal kaan chi re ja tziiij ja nuumaj. Tatz'ata' ja k'amab'al tziiij.

Bijneem - silooneem - k'aqoj ri'iil - ch'ajooj

Qas utz ntz'at nya' silooneem chi re ja nuxaamaal.

Ruk'iin ja wati't ninel eel wi' pa _____

Qas utz naaya' pa _____ jar aawi' k'in aaq'a.

Qas utz ntz'at ja _____ k'in nb'atataj wii'.

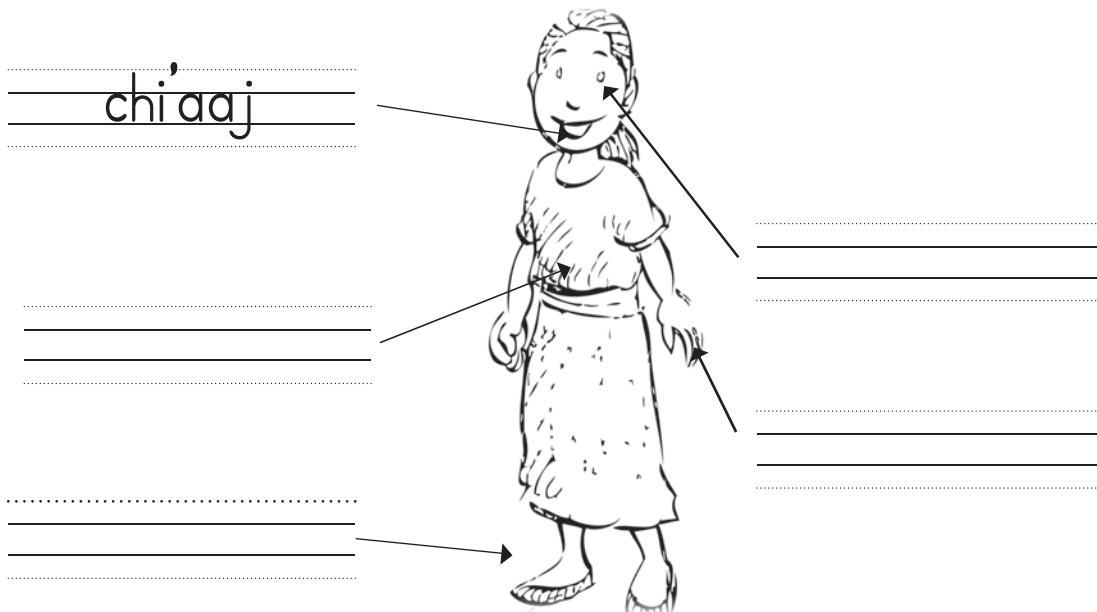
B

Tasik'iij chi jun junal ja rutz'aaqaat axaamaal k'in
tatz'ijb'aaj b'aar chi ri' nuumaj wi'. Tatz'ata' ja
k'amab'al tziiij.

~~chi'aaj~~ - wachaaj - aqanaaj - ~~wi'aaj~~
ruuwi' aqanaaj - paamaaj - qab'aaj - xkinaaj
k'uxaaj - ruuwi' qab'aaj

Ja nuub'ii' inin:

chi'aaj

Ja nuub'ii' inin:

wi'aaj

C Takojo' k'in tatz'ata' jar achib'al utz k'a nawojtaqij naq ntajiini nb'anataji. Tajuxu' ruuxee' ja nimatzij nk'utuwi.

Jar aa Xeeq qas utz nuutz'at njote' pa ruuwi' chee'.

Jar aa Xeeq ma utz ta nuutz'at njote' pa ruuwi' chee'.

Utz nk'aaxaaj ja jun b'iix le'.

Ma utz ta nk'aaxaaj ja jun b'iix le'.

Maloo' nojeqa'ji ja pan ajtijaal.

Chajniim nojopooni ja pa raqan ya'.

Ja toq xel to jar aa Xeeq, xooq'i.

Ja toq xooki jar aa Xeeq, xxib'ej rii'.

D

Tab'ana' jun rachib'al jar axaamaal k'in tatz'ijb'aaj
ja gas naab'an chi re.

Jaa wa ri' nuxaamaal:

Ruk'iin jaa' nb'an:

E

Tasik'ij k'in tak'ulub'a'. ¿Naq nuuchol ja sik'ineem?

Ja kotz'ij

Ja riikiil

Ja nuxaamaal

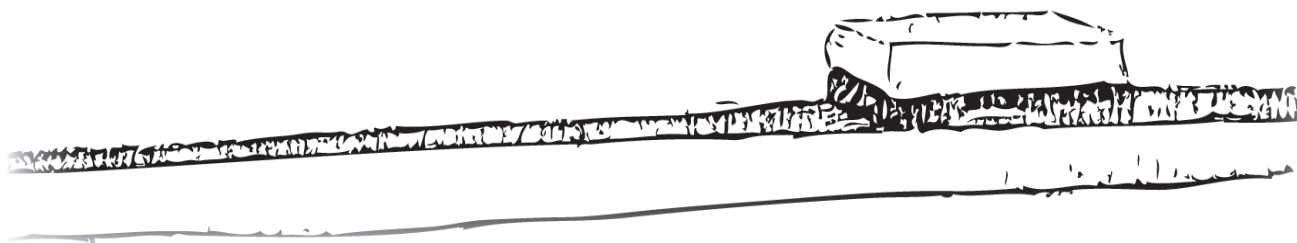
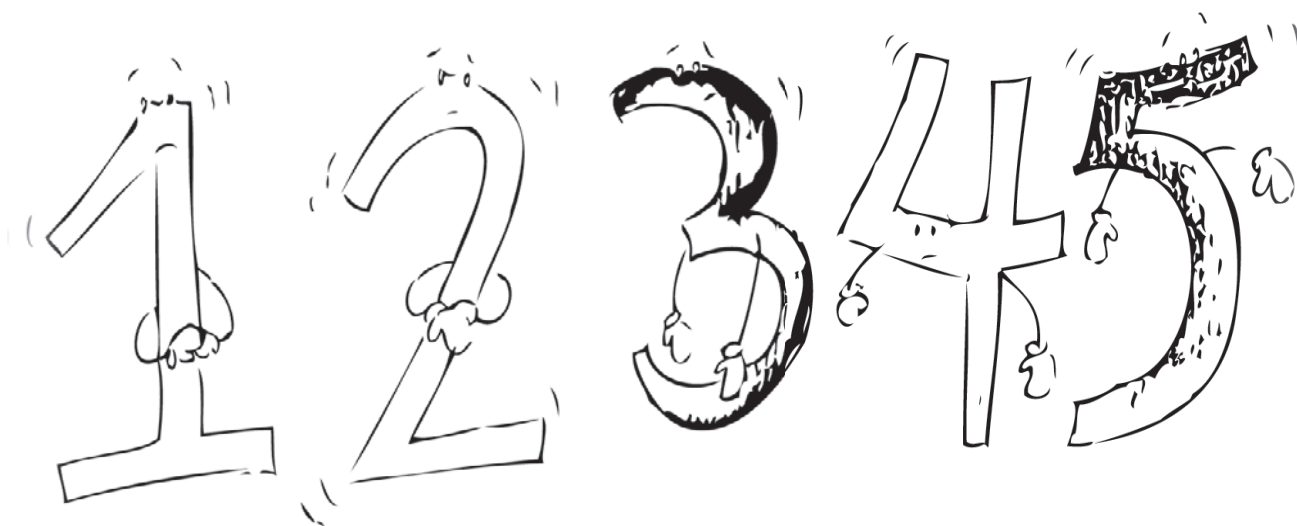

**Ntzijb'aj na ka'i' oxi' cholaaj tzij ja
nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.**

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

Ja jun aʒilab'al qas
nutzix ruuwach

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A Tasik'iij jarak'axaaneem k'in tajuxu' ruuxee'.

1. ¿Naq ntzijooj ja jun sik'iineem ri'?

tz'ijb'

ajilab'al

ka'yib'aliil

2. ¿Naq xkeena' jar ajilab'al pa runajbeyaal?

kixiib'een kii'

eki'iil

3. ¿Naq xkeena' jar ajilab'al pa ruk'isib'aal?

eko'sinaq

kixib'een kii'

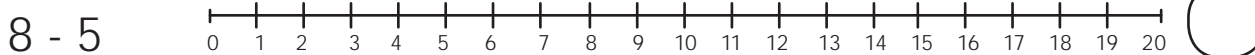
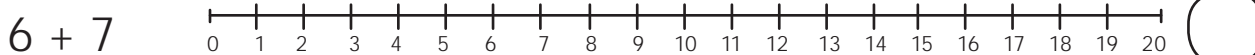
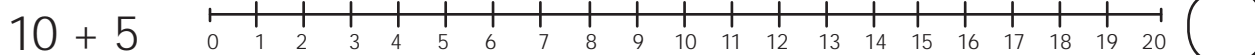
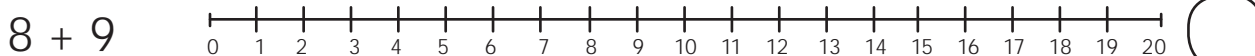
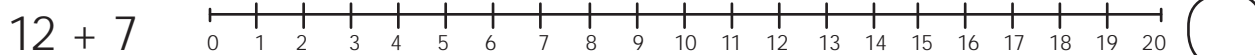
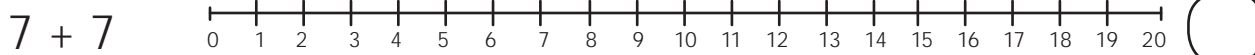
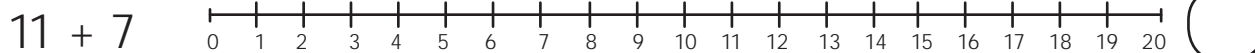
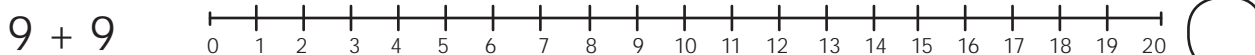
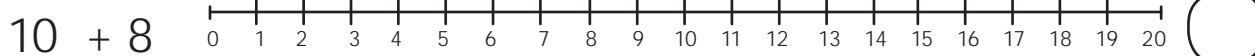
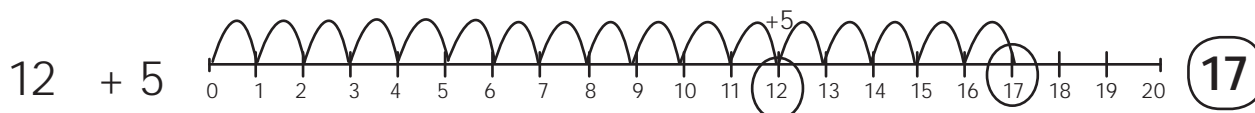
eki'iil

B Jaa wa ri' ajilab'al rixiin sik'ineem. Tab'ana' pa k'ulaaj chi ke k'in ronojel rukowiil aaqul xtab'iij keeb'ii'.

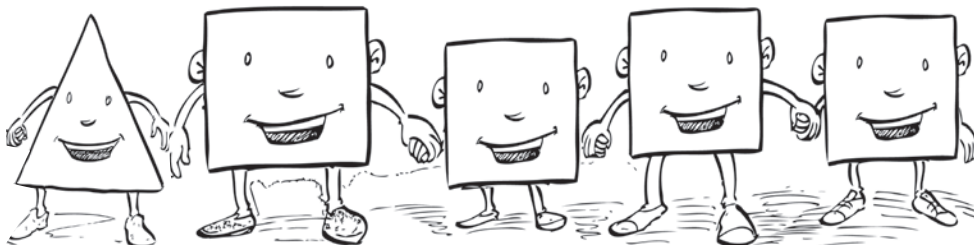
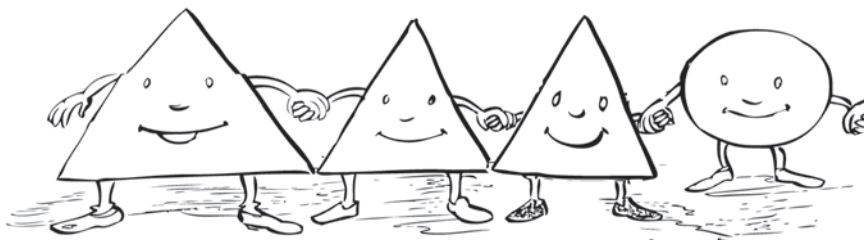
1 - 2 - 3 - 4 - 5

23			

C Tab'ana' ja julee' tunuuneem k'in elesaaneem ri'. Takajo' ja jikib'al ajilaneem. Tatz'ata' ja k'amab'al tziiij.

D Tatz'ata' jar achib'al k'o chi jun junal cholaaj k'in tajuxu' chi re junX ja rujaloon rii' chi kikojol.

E ¿Naq chi ajilab'al aal qas nawutzij ruuwach?

Taq'omaj achib'al pa kajtzuk' ja qas naakoq wi' ari' jun ajilab'al.

Qojtaqii qojk'ase'e jani' taq chee'

Tasik'íj ja waa ri' najb'eey...

¿Jani' ja taq chee'?

Tasik'íj ja tzij k'in tatunu' ruk'iin jar achib'al nuumaj wi'.
Tatz'ata' ja k'amab'al tzij.

ch'am

q'an

nimaq raqan

Kaq

Ko'l raqan

¿Naq awojtaq chi re ja taq chee'?

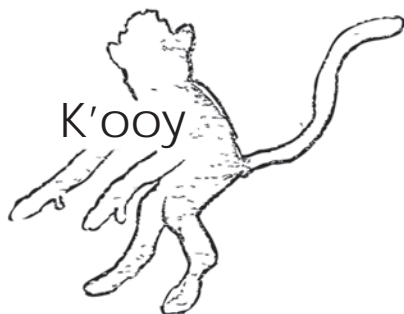

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A

Tasik'iij jatziij k'in tatz'ajpij pa jun setesik ja nena'tax chi paan ja sik'iineem. Tatz'ata' ja k'amab'al tziiij.

B

Tulqa'j chi aawe ja nb'iij ja sik'iineem k'in
tatz'ajpiij ja ruk'ulub'a'xiik pa jun setesik. Tatz'ata'
ja k'amab'al tziiij.

1. Ja chuwach ruwach uleew
maxko' julee':

jaay
chee'

2. Ja chee' jaa ri' ee:

juunaam keewach
jaljoxnaq keewach

3. Ja chee':

nkeeto' kii'
nkeech'ay kii'

4. Ja winaqii' ee:

juunaam keewach
jaljoxnaq keewach

5. Ee k'o jun jun winaqii' ee
k'o pa:

juyu'
ruuwi' chee'

C

Tawinaqarisaj ka'i' achib'al rixiin ja nimatinaamit
Iximuleew b'aar chi ri' ojk'o wi' jar ojwinaqii'.

Ee k'ooli ee k'o pa:

Julee' chik ee k'o pa:

D

¿Ee jani' taq ja winaqii' rixiin Iximuleew? Tasik'iij ja tziij k'in tatz'ijb'aaj. Tatz'ata' ja k'amab'al tziij.

~~nimaq kaqan~~ - ko'koj kaqan - ee taq q'aa

ee taq saq - ajk'iche' - exolob'

nimaq kaqan

.....
.....
.....

.....
.....
.....

.....
.....
.....

.....
.....
.....

.....
.....
.....

**¿Naq chi ti achib'al aal nwaajo'
nwinaqarisaaj chi riij awa' ti sik'iineem?**

**Ntzijb'aj na ka'i' oxi' cholaaj tzij ja
nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.**

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
... kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

Ja q'a'xnaq laj jaay rixiiin ruuwach uleew

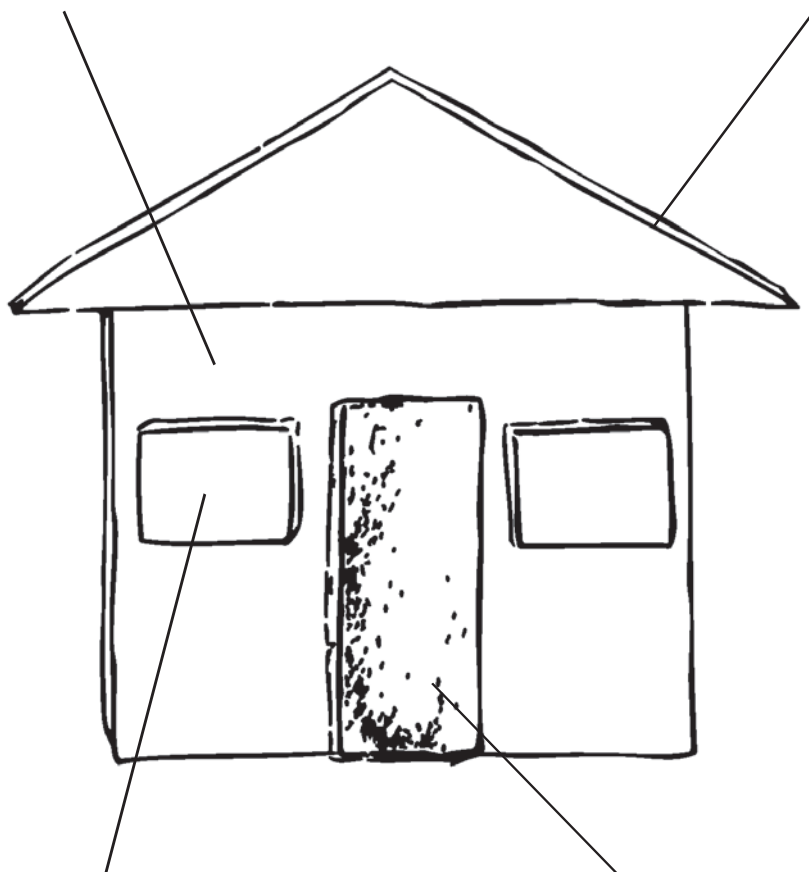

Tasik'íj ja waa ri' najb'eey...

Tatz'ijb'aaj chijun junal ja taq ruq'etab'al jun jaay k'in tab'ana' taq achib'al rixiin chee' k'in kotz'l'j.

~~ruuwach~~ xaan - ruuwi' jaay
ruuchii' jaay - okeb'al saq

ruuwach xaan

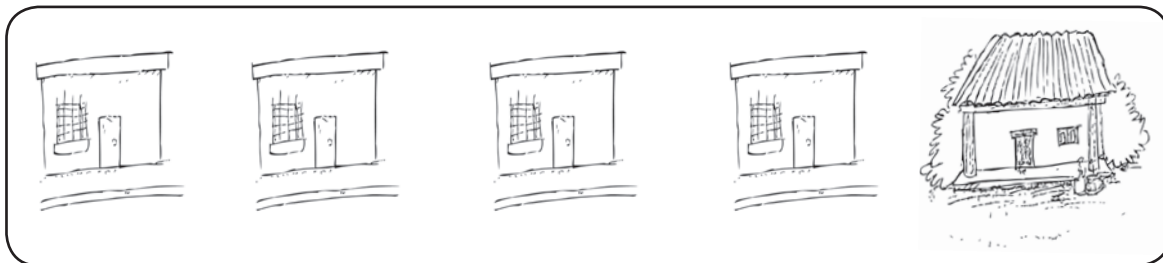
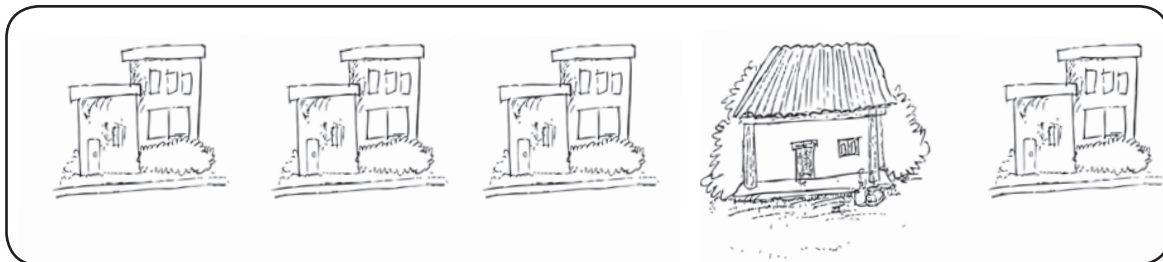

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A Tatz'ata' jar achib'al.

1. Tajuxu' chi re jun ti **X** ja jaay juwi' na rutz'ajtiik chi keewach chik ja julee'.

2. Tatz'aqatisaaj ja ti jaay.

B Tab'ana' rachib'al jar awoochooch k'a ja k'aa ri' taq'oomaaj.

C Tasik'iij, tach'ob'o' k'in tak'ulub'a'.

¿Naq chi k'ojlib'al aal rixiin jar awoochooch qas ki'il naana' natk'eje' wi'?

¿Naq chi re?

¿Naq k'a nb'anataj ari' ma ki ta k'ooli awoochooch?

D Tatz'ata' jar achib'al k'in tajuxu' ja ntajiini
nb'anataji. Tatz'ata' ja k'amab'al tziiij.

Ntajiini nkiq'oomaaj ja jaay.

Ntajiini nkeech'aj ja jaay.

Ee k'o pa ki'kotemaal.

Ee k'o pa b'iis.

Ntajiini nwa'i.

Ntajiini ntz'ijb'aani.

Ntajiini nkeechol cholonk'aslemaal.

Ntajiini newari.

Ntajiini nech'o'jiini.

Ntajiini nkiq'ejtej kii'.

**Ntzijb'aj na ka'i' oxi' cholaaj tzij ja
nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.**

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

Ja Xojooj kixiin ulaa' winaqii'

Tasik'íj ja waa ri' najb'eey...

Taq'oomaaj jar ulaa' winaq ruk'iin ja ka'yib'al qas
utz naatz'at.

Ja ruub'ii' ja wa' ulaa' winaq jaa ri':

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A Tatz'ata' jar achib'al. Tajuxu' chi re jun ti X ja nimatziiij nb'iij ja xb'anataji.

Ja tan Rita nb'e pan uxulanib'al.

Ja tan Rita nb'e pa k'ayib'al.

Ja tati'xeel nxojowi.

Ja tan Rita nxojowi

Ja tan Rita ma rojtaq ta ja xojooj.

Ja tan Rita ntajiini nrojtaqiiij ja xojooj.

Ja tan Rita nk'eje' chi paan ja xojooj.

Ja tan Rita nejtz'aani pa k'ayib'al.

B Tasik'iij ja tziiij k'in tatz'ijb'aaj b'aar chi ri' nuumaj wi'.

~~ulaa' winaq~~ - Rita - tati'xeel - mama'

¿Ee chi naq taq?

.....
 .....
 .....

.....
 .....
 .....

.....
 .....
 .....

ulaa' winaq

C Tatz'ijb'aaj. ¿Naq chik npeeti?

ixtan	ixtan	alaa'	ixtan	ixtan	....
-------	-------	-------	-------	-------	-------------------------

Ulaa' winaq	xojooj	Ulaa' winaq	xojooj	....	....
-------------	--------	-------------	--------	-------------------------	-------------------------

D Taya'a' rajilab'al jar achib'al, jani' rucholaajiil ja cholontzii.

E Tasik'iij ja nimatzii k'in tatunu' ruk'iin ja tzii nuumaj. Tatz'ata' ja k'amab'al tzii.

1. Ja tan Rita xraajo'	xxojowi
	xejtz'a'ni

2. Ja tati'xeel jaa ri'	ajxiik' chikop
	ulaa' winaq

3. Ja tan Rita jaa ri'	ixtan
	alaa'

4. Ja tan Rita	nxojowi
	nb'ixaani

**¿Naq chi ti achib'al aal nwaajo'
nwinaqarisaaj chi riij awa' ti sik'iineem?**

**Ntzijb'aj na ka'i' oxi' cholaaj tzij ja
nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.**

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

iQas ta qan
yuquyaq awixkin!

Tasik'íj ja waa rí' najb'eey...

Tab'ana' rachib'al jun umul.

Jar umul pa roochooch k'o wi'.

Ntajiini nwa'i k'in nk'axaj jun ti xi'xil.

¿Tach'ob'o' naq k'a nb'anataj ari' ja wi xa ta kee ri'
rixkin jar umul jani' rixiin jun ch'ooy?

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A

Tatz'ata' jar achib'al k'in tajuxu' ruuxee' ja ntajiini nb'anataji. Tatz'ata' ja k'amab'al tzij.

Jar umul ntajiini nuutij aj.

Jar umul ntajiini nkanoj jun aj

Ja nimaq taq ch'ooy ntajiini newari.

Ja nimat taq ch'ooy ntajiini netzijooni.

Jar umul ntajiini ntzijon ruk'iin ja tok tok.

Jar umul ntajiini nrak'axaaj ja tok tok.

Jar umul nuuk'aq rii' rumal ki'kotemaal.

Jar umul nuuk'aq rii' rumal xib'en ri'iil.

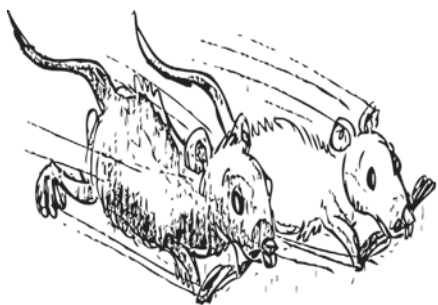
B

Tatz'ata' k'in tatz'ijb'aaj naq chi re xb'anataji.
Tatz'ata' ja k'amab'al tziiij.

¿Naq chi re?

Xq'apab'a' rixkin pa jun tz'aaq.

C ¿Ee jani' taq ja winaqiil rixiin ja nawalintzii? Tasik'iij k'in tatz'ijb'aaj. Tatz'ata' ja k'amab'al tziiij.

~~q'aa~~ - saq - nik'oneel - nimaq rixkin
ko'koj rixkin - nuuk'aaq rii' - nb'atataj rii'

Q'aa

D Tawinaqarisaaaj k'in taq'omaj awachib'al b'aar chi ri' naab'an wi' ja qas utz naatz'at: ejtz'aaneem, k'aqoj ri'iil, b'atatan ri'iil, b'ixaaneem...

**¿Naq chi ti achib'al aal nwaajo'
nwinaqarisaaj chi riij awa' ti sik'iineem?**

**Ntzijb'aj na ka'i' oxi' cholaaj tzij ja
nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.**

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

Ja nimaal k'in inin

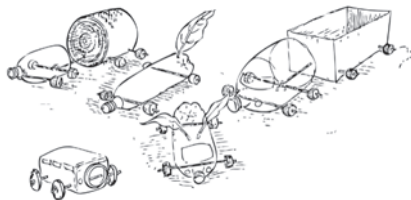
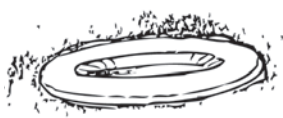
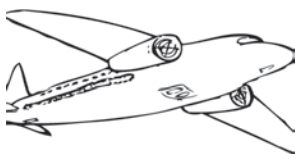

Tasik'ij ja waa ri' najb'eej...

¿Naq naach'ob' atet ja utz nrejtz'ab'eej chi jun junal?
Tatunu' chi re jun ti jikajux.

¿Naq utz naatz'at naab'an ruk'iin jar
awach aalaal?

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A Tatz'ata' jar achib'al. Tajuxu' chi re jun ti **X** choq ruk'iin k'o wi' ja tan Lu's.

B Tulqa'j chi aawe ja tan Lu's k'in aa XEEP, ¿naq nkeeb'an?

Tan Lu's.

Nrachib'ilaj rati't.

→ Nchojmij rurananich'ijch'

Aa XEEP

Nto'ooni pa wa'b'al jaay.

Nuuto' ja rikaan aa Kalux.

Nejtz'aani

C Ja tan Lu's k'in aa XEEP neeb'e pan ejtz'aaneem.
Tasik'ij ja tzij k'in tab'ana' rachib'al. Tatz'aqatisaaj
ja nimatzij.

tz'aj pinch'ijch' - ixoq wajkax - xampare'm
kolo' - yuqaxajab'

Neejtz'an chi re ja yuqul wajkax.

ch'ab'aq - ya' - k'ojlib'al riikiil - chaaj

Neejtz'an chi re _____

k'olaaj - torob'al k'aas - xuul

Neejtz'an chi re _____

D Tasik'iij k'in tatz'aqatisaaj ja nimatzij chi re ja tzij nuumaaj. Tatz'ata' ja k'amab'al tzij.

Ja tan Lu's k'o jun (ruxiib'aal)
(najb'eyxeel)

ruxiib'aal

Ja tan Lu's nb'ijnisaaj (ko'lach'jch')
(rananich'ijch')

Jar aa Xeeep nuuch'aj (wa'b'al) (laq)

Ja tan Lu's xuuya' jun (sutach'uut)
(nopq'a')

Ja tan Lu's k'in aa Xeeep (nech'o'jiini)
(ne'ejtz'aani)

D Tasik'iij k'in tak'ulub'a'.

¿Naq aab'ii?

¿Jarú' ajuunaa?

¿At ti ixtan owi at ti alaa?

¿Naq naab'an?

in k'o pan
ajtijaal

ninejtz'aani

ntzak
riikiil

ntzak riikiil

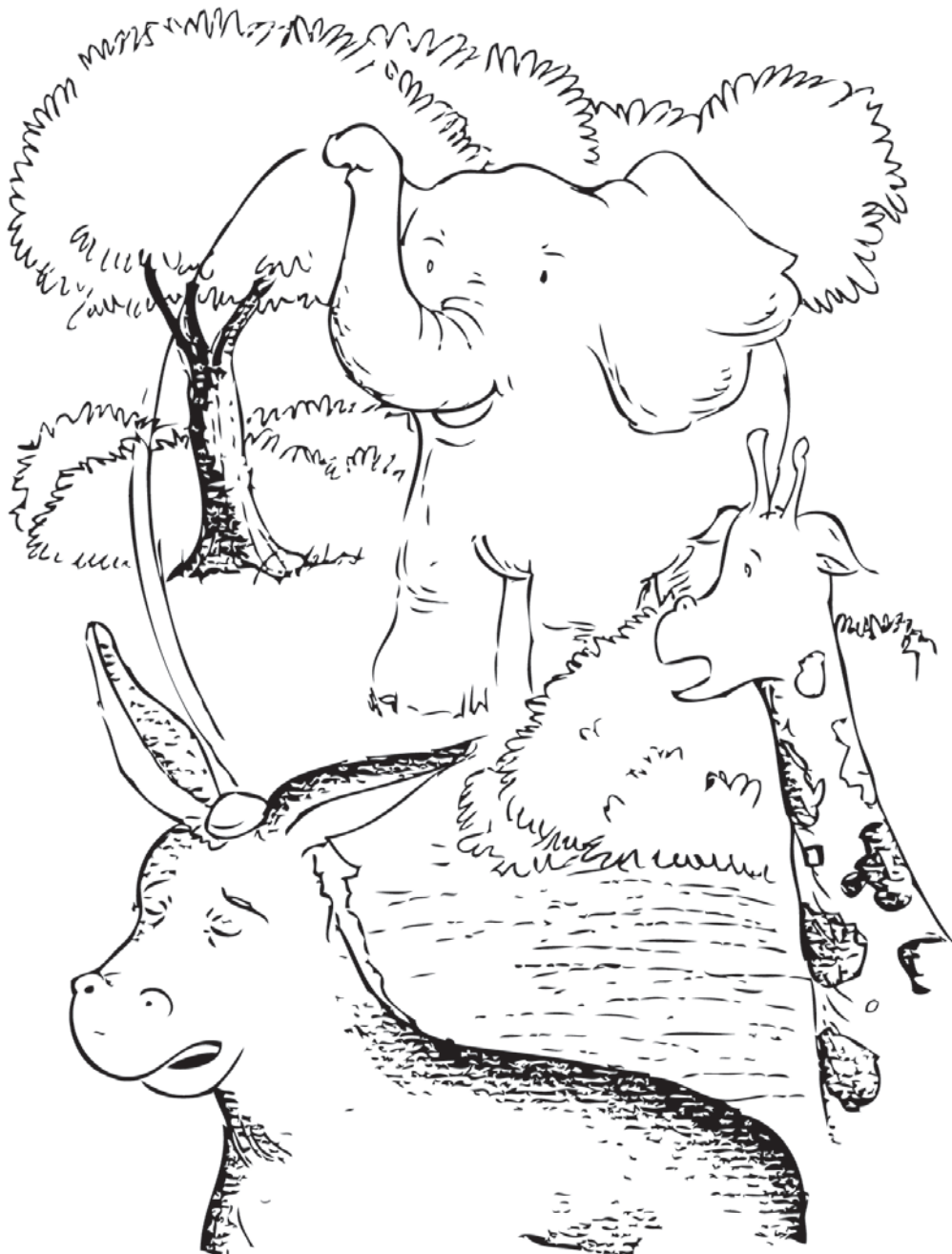
**¿Naq chi ti achib'al aal nwaajo'
nwinaqarisaaj chi riij awa' ti sik'iineem?**

**Ntzijb'aj na ka'i' oxi' cholaaj tzij ja
nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.**

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

Ja tix Bernardo

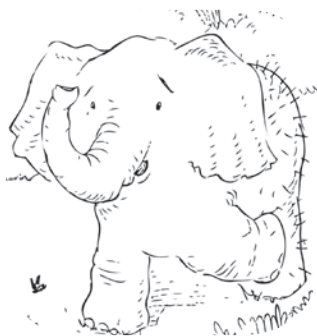

Tasik'ij ja waa ri' najb'eey...

Ke'atz'ata' ja chikopaa' k'in tatz'ijb'aaj ee jani' taq.
Tatz'ata' ja k'amab'al tzij.

Qas nim

Kooli risumaal chi rij ruuqul.

Kooli ruuka.

¿Naq xuub'an naach'ob' ja tix Bernardo?

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A Tulqa'j chi aawe ja cholontzii k'in tatz'aqatisaaj.

¿Naq ruub'ii' ja cholontzii?

¿Naq xuub'an najb'eey ja tix Bernardo?

¿K'a ja k'aa ri' naq chik xuub'an ja tix Bernardo?

¿Naq xb'anataj chi re ja tix Bernardo?

¿Naq xkeeb'an chik ja julee'?

¿Naq xto'o rixiin?

¿Naq xb'anataji pa ruk'isib'aal?

B Tajunamisaaj ja tix Bernardo.

Tasik'iij ja julee' tziij ri' k'in tatz'ijb'aaj.

nto'ooni - nnaqponi - nejtz'aani

nk'oyiini - nch'ayooni - qas ki'iil

¿Jani' ja tix Bernardo ja toq xuumaj eel ja cholontzii?

[illegible]

¿Jani' ja tix Bernardo pa ruk'isib'aal ja cholontziij?

A set of horizontal lines for handwriting practice. It consists of a solid top line, a dotted midline, and a solid bottom line. There are three such sets of lines stacked vertically, providing a template for practicing letter formation and alignment.

C Tach'ob'o', tab'ana' rachib'al k'in taq'oomaaj.
¿Naq k'a nawaajo' ari' naab'an ja wi xtawijli ta ja
tix Bernardo?

¿Naq k'a nawaajo' ari' naab'an ja wi xtawijli ta ja tix Bernardo?

D Ke'atz'ata' ja chikopaa' k'in ke'atz'ajpij pa jun setesik.

Jar ee nimaq:

Jar ee ko'koj:

Ja nesi'owi:

Ja nexik'aani:

**¿Naq chi ti achib'al aal nwaajo'
nwinaqarisaaj chi riij awa' ti sik'iineem?**

**Ntzijb'aj na ka'i' oxi' cholaaj tzij ja
nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.**

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

Ninkowiini ninooq'i, ja wi nwaajo'

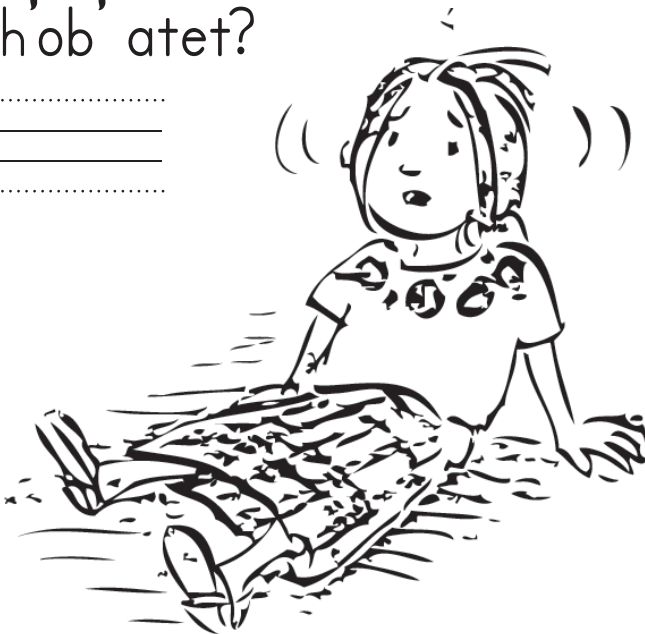

Tasik'ij ja waa ri' wajb'eey...

Tatz'ata' jar achib'al, tasik'ij jar ak'axaaneem k'in tatz'ijb'aaj ja naach'ob'.

¿Naq nuub'an k'aa la' naach'ob' atet?

.....
 .....
 .....

¿Naq nuub'an k'aa la' naach'ob' atet?

.....
 .....
 .....

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A

Tatunu' chi re jun jikajux jar ajilab'al nuumaj wi rii' jar achib'al, tulqa'j chi aawe ja rucholajiil ja tzijooneem.

1

2

3

4

5

B

Tasik'iij ja tziiij k'o pa kajtzuk'. Ke'awila' ja winaqiil ee k'o chi paam ja tzijooneem k'in tatz'ijb'aj keeb'ii' chi ruuxee' ja kachib'al.

~~mama~~ - tati'xeel - Lidia - Pala's - Max
te'eej - chaq'axeel - tzi'

.....
_____
_____

.....
_____
_____

.....
_____
_____

.....
_____
_____

.....
_____
_____

.....
_____
_____

.....
mama
_____

.....
_____
_____

C Tatz'ata' kipalaj ja winaqii' k'in tatz'ijb'aaj ja natkowiini naab'an atet ruk'iin ja nuuya' rub'ixiik chi aawe. Tatz'ata' ja k'amab'al tzij.

~~tze'b'eneem~~ - yawareem - sachooneem - oq'eej

Jar inin ninkowiini ninooqi.

Jar inin ninkowiini _____

Jar inin ninkowiini _____

Jar inin ninkowiini _____

D Takojo' jar achib'al utz k'a nawojtaqiiij naq ja nb'anataji. Tajuxu' ruuxee' ja nimatziiij nk'utuwi. Tatz'ata' ja k'amab'al tziiij.

Jar aa Pala's nooq'i rumaal chi qas nb'isooni.

Jar aa Pala's nooq'i rumaal chi qas nxib'ej rii'.

Jar aa Pala's nraajo' ta Lidia.

Jar aa Pala's ma ti raajo' ta Lidia.

Jar aa Pala's ma utz ta neruutz'at ja tz'i'.

Jar aa Pala's qas utz neruutz'at ja tz'i'.

Jar aa Pala's qas utz laj ach'alaxeel.

Jar aa Pala's qas itzel laj ach'alaxeel.

E Tasik'iij ja nimatziiij rixiin ja kajtzuk' ri'.

Jaa wa ri' wach'aalaal ri'.

Inin nk'ut chuwach chi nkowiini nooq'i.

Kaamiik tatz'aqatisaaj ja julee' nimatziiij ri'. Tatz'ata' ja k'amab'altziiij.

1. _____ wach'aalaal ri'.

2. Jaa wa ri' _____

3. Inin nk'ut chuwach _____ nkowiini nooq'i.

4. Inin nk'ut chuwach chi _____

**¿Naq chi ti achib'al aal nwaajo'
nwinaqarisaaj chi riij awa' ti sik'iineem?**

**Ntzijb'aj na ka'i' oxi' cholaaj tzij ja
nch'ob' chi riij ja ti sik'iineem.**

Ja wi nawaajo', ja toq xtitzuri ronojeel taq'omaj
kaan ja taq achib'al rixiin ja saamaaj xaab'an.

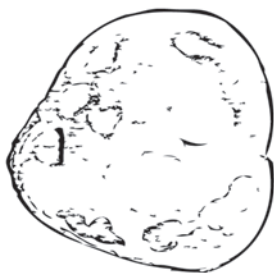
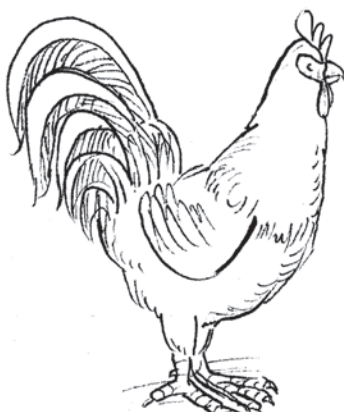
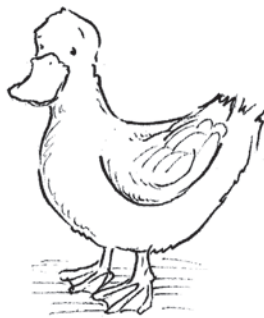
Ja kika'yiib'aal jar ajxiik' chikopaa'

Tasik'íj ja waa rí' najb'eey...

Taq'omaj kiiij ja taq ajxiik' chikopaa'
chi re ja ka'yib'al qas utz naatz'at.

Tasik'íij k'in tak'ulub'a':

¿Naq chi re naach'ob' atet chi jar ajxiik' chikopaa'
maxko' k'iy kika'yib'aal?

Rixiin ch'ob'ooneem k'in chojmiineem

A Tasik'iij jar ak'axaaneem k'in tajuxu' ruuxee' ja ruk'ulub'a'xiik nuumaj. Tatz'ata' ja k'amab'al tziij.

¿Naq ntzijooj ja cholontziij?

a. Kotz'i'j

b. Ajxiik' chikopaa'

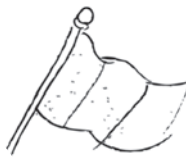

c. Xik'aaj

¿Naq xq'oman kii jar ajxiik' chikopaa'?

a. Ja Loq'olaj Uleew

b. Ja Qatinaamit Iximuleew

c. Ja Qaatee' Ruuwach Uleew

¿Naq chi re jar ajxiik' chikopaa' xkeek'ax ja kika'yiib'aal?

a. Rumal nesajchi k'in nkeech'ay kii'.

b. Ma utz ta nkeetz'atja xa

c. Ma kekowiini neb'ixan chik.

¿Naq xkeeb'an kaan jar ajxiik' chikopaa' ja pa ruk'isib'aal cholontziij?

a. Xewari k'in xewa'i.

c. Xexik'aani k'in xeb'ixaani.

b. Xe'ooq'i k'in xkeeb'an ch'o'ooj.

B Tasik'iij ja tziiij, tatz'ata' k'in tatz'aqatisaj keeb'ii' ja chikopaa'. Tatz'ata' ja k'amab'al tziiij.

~~xkin~~ - ch'ok - qosqul - k'el - q'uuq'
xijk - litz litz - q'anaxiik' - ak' - to'l

xkin

a

k'

t

x

q

q'

ch'

t

q'

C

Tasik'iij ja keequl taq chikopaa' nkeeb'an ja toq neb'ixaani k'in tatunu' ruk'iin rachib'al ja chikop nb'anowi. Tatz'ata' ja k'amab'al tziiij.

Kuwa kuwa kuwa

Ch'iip ch'iip ch'iip

Kikiriki

B'sss

Kri kri kri

Waw waw waw

Miyaw miyaw miyaw

B'eee

Muuu

D Ke'aq'oomaaj ja julee' winaqii' ri'.

Tasik'iij k'in tak'ulub'a'.

¿Naq ee juunaam
wi' kuk'iin jar ajxiik'
chikopaa'?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

¿Naq kijaloon wi
kii' kuk'iin jar ajxiik'
chikopaa'?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ntz'ijb'aj nunaa'ooj chi riij ja xinsik'iij

Jaawa'sik'iineemri'...	Ja sik'in wuuj qas...		Ja saamaaj qas...		Ja moloj ri'iil qas...	
Sik'iineem k'amab'al tziiij	X		X		X	
1. Ja tz'i' k'in ja ruub'aaq						
2. Ixiim, Kinaq' k'in Koy						
3. Jun ch'ooy naq'an ruupaam						
4. Ja kajuleew kixiin chikopaa'						
5. Jar erachib'il jar ixtan Clara						
6. Jar inin ma in jun ala's ta						
7. Ja muchu'lachib'al rixiin tan Rosita						
8. Ja chee' rixiin tan Adela						
9. Ja kajuleew k'iy ruka'yib'aliil						
10. ¿Naq xk'amo' eel ruxampare'm ja taa' Pancho?						
11. Jun jaay rixiin jun umul						
12. ¡K'o jun waanaa'!						
13. Pakal k'in ja kemem kixiin am						
14. Ja taq ak' k'in ja chi' ruuwach ixlim						
15. Ja mix toq chi aaq'a'						
16. Ja nuxaamaal qas looq'						
17. Ja jun ajilab'al qas nutzix ruuwach						
18. Qojtaqii qojk'ase'e jani' taq chee'						
19. Ja q'a'xnaq laj jaay rixiin ruuwach uleew						
20. Ja Xojooj kixiin ulaa' winaqii'						
21. ¡Qas ta qan yuquyaq awixkin!						
22. Ja nimaal k'in inin						
23. Ja tix Bernardo						
24. Ninkowiini ninoq'i, ja wi nwaajo'						
25. Ja kika'yib'aal jar ajxiik' chikopaa'						

Handwriting practice lines consisting of multiple sets of horizontal lines. Each set includes a solid top line, a dashed midline, and a solid bottom line, providing a guide for letter height and placement.

Handwriting practice lines consisting of multiple sets of three horizontal lines (top solid, middle dashed, bottom solid) for letter formation.

Handwriting practice lines consisting of multiple sets of horizontal lines. Each set includes a solid top line, a dashed midline, and a solid bottom line, providing a guide for letter height and placement.

Handwriting practice lines consisting of multiple sets of horizontal lines (solid top and bottom lines with a dashed midline) for writing practice.

Handwriting practice lines consisting of multiple sets of horizontal lines. Each set includes a solid top line, a dashed midline, and a solid bottom line, providing a guide for letter height and placement.

Handwriting practice lines consisting of multiple sets of three horizontal lines (top solid, middle dashed, bottom solid) for letter formation.

Handwriting practice lines consisting of multiple sets of horizontal lines. Each set includes a solid top line, a dashed midline, and a solid bottom line, providing a guide for letter height and placement.

Handwriting practice lines consisting of multiple sets of three horizontal lines (top solid, middle dashed, bottom solid) for letter formation.

Handwriting practice lines consisting of multiple sets of horizontal lines. Each set includes a solid top line, a dashed midline, and a solid bottom line, providing a guide for letter height and placement.

Handwriting practice lines consisting of multiple sets of horizontal lines (solid top and bottom lines with a dashed midline) for writing practice.